

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

ŞEMS GAZETESİNE GÖRE KONYA’DA SOSYAL KÜLTÜREL VE EKONOMİK
HAYAT (1908–1909)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Şerife Feride ÖZCAN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hüseyin MUŞMAL

KONYA – 2012

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iv
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
ÖZET.....	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
SUMMURY.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEMS GAZETESİ

1. Şems Gazetesinin Kuruluş Amacı.....	7
2.Şems Gazetesinin İçeriği.....	8
2.1. Eğitim	8
2.2. Ulaşım	10
2.3. Saltanat Değişikliği	10
2.4. Dönemin Hükümeti	14
2.4.1. Kâmil Paşa.....	14
2.4.2. Konya'yı Ziyaret Eden Devlet Ricali	16
2.4.3. Kılıç Kuşatma.....	17
2.5. Konya İçi ve Konya Dışında Meydana Gelen Gelişmeler	18
2.5.1. Konya'da Huzursuzluk.....	19
2.5.2. Girit Meselesi	20
2.6. Mektup ve Makale.....	21
2.7. Edebiyat.....	22
2.8. İç ve Dış güzellik.....	30
2.9. Basının Sitemi	33
2.10. Meteorolojik Haberler	35

İKİNCİ BÖLÜM**ŞEMS GAZETESİNE GÖRE 1908–1909 YILLARINDA KONYA**

1.Sosyal Durum.....	38
2. Kültürel Durum.....	39
3.Ekonomik Durum.....	41
4. İdarî Durum.....	45
5. Hukukî Durum	47
SONUÇ	51
KAYNAKÇA	53
EKLER.....	56

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Şerife Feride ÖZCAN

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Şerife Feride ÖZCAN tarafından hazırlanan **ŞEMS GAZETESİNE GÖRE KONYA’DA SOSYAL KÜLTÜREL ve EKONOMİK HAYAT (1908-1909)**)başlıklı bu çalışma/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı

Başkan

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

Unvanı, Adı Soyadı

Üye

İmza

ÖN SÖZ

Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit, Osmanlı Devleti'nin en çalkantılı bir döneminde tahta çıkmıştır. Nitekim o dönemlerde hem İstanbul'da iktidar boşluğu hem de Balkanlar'da siyasi çözümler görülmekteydi. Bunlar arasında göze çarpan olaylar, Bosna-Hersek olayı, Sırbistan, Karadağ'ın bağımsızlık mücadelesi ve Bulgaristan'da meydana gelen karışıklıklardır.

II. Abdülhamit'in ilân ettiği I. Meşrutiyet ne yazık ki 1877-78 yılında baş gösteren Osmanlı-Rus mücadelesi nedeniyle yine II. Abdülhamit tarafından meclisin kapatılmasıyla sona ermiştir. Bu özellikle meşrutiyet yanlılarınca hoş karşılanmamış ve yine onların faaliyetleri ile Meşrutiyet tekrar ilân edilerek II. Meşrutiyet dönemi başlamıştır.

Bir bölge için önemli husus o bölgeyi yansıtan sosyal, kültürel, ekonomik değerlerdir. Bir bölge halkının gerek geçimi, gerek toplum değerleri olan sosyal yapısı, eğitim düzeyi ve inanışları bölge halkı için önemli bir yere sahiptir. İşte bu tür değerlerin Şems gazetesinde yer alması gazetenin önemini göstermektedir.

Çalışmamızın ana kaynağını oluşturan Şems gazetesi, Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 1-19 arası sayı ile mevcuttur. Şems gazetesi, tarafımızdan günümüz harflerine çevriler, konularına göre tasnif edilmiştir. Çalışmanın oluşturulması sırasında ayrıca diğer eserlerden de yararlanılmıştır. Transkripsiyon esnasında Farsça yazılmış, gazel ve diğer şiirler okunduğu gibi yazılmıştır. Ayrıca gazetede silik çıkmış olup okunmayan yerleri (...) ile ve okunmasından şüphe duyduğumuz yerleri de (?) ile gösterdik.

Çalışmamız iki bölümden oluşmakta olup; Birinci Bölümde, Şems gazetesi ana başlığı altında, II. Meşrutiyet ve Konya'da Basın, Şems gazetesinin Kuruluş ve Gayesi, Şems gazetesinin İçeriği ele alınmıştır. İkinci Bölümde ise, Şems gazetesine Göre 1908-1909 Yıllarında Konya ana başlığı altında, şehrin sosyal, kültürel, ekonomik, idarî ve hukukî durumu üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın hazırlanması sırasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Hüseyin Muşmal'a teşekkürü bir borç bilirim.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife Feride ÖZCAN		
	Numarası	084202042001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Yakınçağ Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hüseyin MUŞMAL		
Tezin Adı		Şems Gazetesine Göre Konya’da Sosyal Kültürel ve Ekonomik Hayat (1908-1909)		

ÖZET

Şems gazetesi, 2 Şubat 1909 tarihinde Konya’da Meşrik-ı İrfan Matbaası’nda basılmaya başlanmış, 15 Haziran 1909 tarihinde kapanmıştır. Yerel bir gazete olan Şems gazetesi, haftada bir kez olmak üzere Salı günleri yayınlanmıştır.

II. Abdülhamit’in tahta çıkması ile başlayan I. Meşrutiyet, 1877–78 Osmanlı Rus savaşının başlaması sonucu yine II. Abdülhamit tarafından sona erdirilmiştir. Bu durumdan hoşnut olmayan kişiler tarafından yapılan mücadeleler sonunda II. Meşrutiyet dönemi başlatılmıştır. II. Abdülhamit saltanatının sona ermesi ile de İttihat ve Terakki yanlısı hürriyet taraftarı olan Beşinci Mehmet Han’ın geçmesi Konya’da sevinç kaynağı olmuştur.

Beşinci Mehmet Han’ın sevinç coşkusu ile karşılanan saltanatı Şems gazetesinde büyük bir yankı uyandırmıştır. Bununla gazete artık hürriyet kavramını halka aşılamağa başlamıştır. Şems gazetesi hürriyet karşıtı olan kişilere eleştirel sözlerle karşılık vermiştir.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife Feride ÖZCAN		
	Numarası	084202042001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Yakınçağ Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Hüseyin MUŞMAL		
	Tezin İngilizce Adı	Social, cultural and economic life in Konya according to Şems newspaper (1908-1909)		

SUMMURY

Şems Newspaper started being published on February 2, 1909 in Meşrik-ı İrfan printing house in Konya and was closed on June 15, 1909. Şems newspaper, as a local paper, was published once a week, on Tuesdays.

Abdülhamit II started First Constitutional Monarchy (I. Meşrutiyet), but with the begining of the war between Ottoman and Russia in 1877-78 he legislated it away. Constitutional Monarchy was brought back by Ittihat and Terakki supporters who were not pleased. Inhibitory attitudes were over with The Second Constitutional Monarchy, instead liberty came. Mehmet Han V, a supporter of Ittihat and Terakki, acceded to the throne and it was welcomed with pleasure in Konya, so the sultanate of Abdülhamid II was finished.

The sultanate of Mehmet Han V attracted the interests in Şems newspaper. From then the newspaper began inspiring the concept of liberty. The Şems newspaper responsed those who were opposed to the liberty with critical edition.

KISALTMALAR

Bkz. :	Bakınız
C. :	Cilt
nr. :	Numara
s. :	Sayfa

GİRİŞ

Basın, muntazam fasılalarla basılıp haberleri, siyasî görüşleri, fikir ve sanat hareketlerini halka bildiren, idarî otoriteleri de murakebe eden neşir vasıtalarının bütünüdür¹.

İnsan, çevresinde ve dünyada olup bitenleri öğrenmek ve öğrendiklerini ya da düşündüklerini başkalarına duyurmak ihtiyacı hisseder. Bu ihtiyacın giderilmesi için girişilen çeşitli teşebbüsler sonucunda bugün basın yayın dediğimiz basın müessesesi doğmuştur².

Türk aydınlarının Batı'nın kültür ve edebiyatını tanınması çok geç olmuş, bu durum ancak XVIII. yüzyılın sonlarında gerçekleşebilmiştir. Osmanlı Devlet adamları 1689 Viyana bozgunundan sonra küçümsedikleri Batı dünyasının askerî alanda ilerlemiş olduklarını fark etmişlerdir. Böylece artık Batılılaşmak gerektiği düşüncesine kapılmışlardır. İşte Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyılda batılılaşmasının temelinde bu düşünceleri hâkim olmuştur.

Özellikle Tanzimat'tan sonra yetişen Osmanlı aydınları Batı'yı bir güç, batılılaşmayı güçlülük sembolü olarak görmüşlerdir. Söz konusu batılılaşma sürecinde dikkati çeken ilk teşebbüs, 1720 yılında 28 Çelebi Mehmet Efendi adlı bir Osmanlı bürokratinin elçi olarak Fransa'ya gönderilmesi olmuştur³. Batılılaşma hareketinin ikinci teşebbüsü de 1727 yılında İbrahim Müteferrika tarafından matbaanın kurulmasıdır⁴.

İmparatorluğun yayılmış olduğu üç kıtadaki sınırları içinde farklı dinlere, dillere ve ırklara mensup uluslar bulunmaktaydı. Bunlardan Yahudiler, Rumlar ve Ermenilerin de matbaacılık konusunda önemli oldukları görülmektedir. Nitekim İspanya'dan gelen Yahudiler tarafından İstanbul'a 1492 yılında matbaa getirildiği bilinmektedir. Böylece İstanbul'da basılan

¹ *Türk Ansiklopedisi*, "Basın", C. 5, Millî Eğitim Yayınevi, Ankara 1952, s. 339.

² Hasan Refik Ertuğ, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1970, s. 5.

³ Abdullah Uçman, "Tanzimat'tan Sonra Basın ve Edebiyat", *Osmanlı*, C. IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 753.

⁴ Mehmet Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 1993, s. 153.; Matbaayı geliştiren Jhann Gutenberg adında bir Alman'dır. Gutenberg Rhen Nehri kıyısındaki Mainz şehrinde doğmuştur. Gutenberg, 1436 yılında şehirde meydana gelen bir isyan üzerine ailesi ile birlikte Stasburg'a kaçmıştır. Babası ölünce Gutenberg hayatını kazanmak amacıyla bir kuyumcunun yanında işe başlamıştır. Kuyumculuktan az para kazanan Gutenberg yeni fikirlerini uygulamaya çalışmıştır. Böylece Gutenberg'in kafasında ayrı ayrı harf şekillerini yan yana getirerek sayfa yapmak, bu sayfayı bastıktan sonra dağıtılacak harfleri yeni sayfanın düzeninde kullanmaktır. Bkz. Mehmet Nuri İnuğur, *Yayın Tarihi*, s. 50.

ilk kitap ise Leçons des Enfants'tır⁵. İlk Ermeni matbaası İstanbul'da 1665 yılında Venedik'ten gelen Abgar Dpir T'oxatec'i tarafından kurulmuştur. İstanbul'da kurulan ilk Rum Matbaası da Rahip Nikodemos Metaksas tarafından kurulmuştur⁶.

Müteferrika Matbaası adını taşıyan matbaada, 1745 yılında tarih, coğrafya, gramer ve lügat türünde olmak üzere Müteferrika'nın ölümüne kadar toplam 17 kitap basılmıştır. Bu matbaayı 1795'te Mühendishâne Matbaası ve 1802'de kurulan Üsküdar Matbaası izlemiştir⁷. Daha sonra da bunları Takvimhane Matbaası, Taşbasmacılığı, Vilâyet Matbaaları ve Bulak Matbaaları takip etmiştir⁸.

Osmanlı Devleti'nde yabancı basında en önemli rolün Fransızca gazetelerde olduğu görülmektedir. Osmanlı topraklarında Fransızca gazeteler 1821–1831 yılları arasında İzmir'de yayımlanan Spectateur Oriental, Le Smyreneen, Le Courrier de Smyrne, Journal de Smyrne gazeteleridir⁹.

Tanzimat döneminde Türkçe basın Osmanlı basınında önemli bir rol oynamıştır¹⁰. 1828 yılında Kahire'de Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Türkçe ve Arapça olarak iki dille yayınlamaya başladığı Vekayi-i Mısriyye'den sonra İstanbul'da basılan ilk Türk gazetesi 1 Kasım 1831 tarihinde II. Mahmut'un isteği ile haftalık olarak çıkarılan ve Le Moniteur Ottoman adı altında Fransızca basımı da yapılan Takvim-i Vekayi'dir¹¹. İkinci olarak İngiliz malı olan ve William Churchil tarafından çıkarılan Ceride-i Havadis (1256-1840) tir. Bu gazete yarı resmi bir gazetedir. Daha sonra Agâh Efendi tarafından çıkarılan ve ilk şahsi gazetemiz olan Tercüman-ı Ahval (1277–1860), yine William Churchil tarafından çıkarılan Ruzname-i Ceride-i Havadis (1277–1860) ve Şinasi tarafından çıkarılan Tasvir-i Efkâr (1278–1862) ga-

⁵ Mustafa Akbulut, "İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası", *Türkler*, C. 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 920.

⁶ Mustafa Akbulut, *İbrahim Müteferrika...*, s. 920.

⁷ Abdullah Uçman, *Basın ve Edebiyat...*, s. 753.

⁸ Hidayet Nuhoğlu, "Osmanlı Matbaacılığı", *Türkler*, C. 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 928–929.

⁹ Orhan Koloğlu, "Türkçe-Dışı Basın", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.95.

¹⁰ Orhan Koloğlu, *Basın...*, s. 94.

¹¹ *Türk Ansiklopedisi*, "Basın", s. 341.

zetesidir¹². 1863'te Ceride-i Askeriye, 1865'te Takvim-i Ticaret, 1866'da Filip Efendi tarafından çıkarılan ve inkılâp fikirlerini yayan Muhbir gazetesi diğer gazetelerdir¹³.

Abdülaziz döneminde Türk basını, can çekişmeden kurtulmanın çaresi olarak oligarşik yönetime geçişi görüyordu. Yeni Osmanlılar Cemiyeti de bu amaçla kurulmuştur. Türk basınının öncüleri Şinasi, Agâh, Namık Kemal, Ziya Paşa ve Mithat Paşa ve arkadaşları Hüseyin Avni, Rüştü (Mütercim) Paşalar bir yanda; Padişah Abdülaziz, Sadrazam Fuat ve Ali Paşalarla monarşi yanlıları bir yanda, aralarında bu savaşı sürdürmüşlerdir. 15 yıl boyunca devam eden eski-yeni yönetim şekli savaşı, 1876 Mayıs'ının 30. sabahı Türk basınının zaferi ile sonuçlanmıştır¹⁴.

V. Murat zamanında da Türk basın tarihi rahat bir nefes almış, I. Meşrutiyet'in Anayasasının 12. maddesi "*Matbuat kanun dairesinde serbesttir*" diyerek, Türk basınına ilk kez oluş aşaması kazandırmıştır. Böylece bu dönemde her biri kendi mesleklerinde serbest ve sansürsüz yazılarla dolu gazeteleri yayınlamışlardır. Bu dönem gazetelerinin bazıları ise; Mehmet Tevfik tarafından çıkarılan Çaylak (1876), Esat tarafından çıkarılan Müsavat (1876), Ali Suavi tarafından çıkarılan Umran (1876), Abdullah tarafından çıkarılan Selâmet (1876), İsmet tarafından çıkarılan Mecmua-i Maarif (1876), Rüştü tarafından çıkarılan Hakikat (1876) tir¹⁵.

Sultan II. Abdülhamit tahta çıktığında, 23 Aralık 1876 tarihinde Kanun-ı Esasi hazırlanarak yürürlüğe konmuştur. Bunun ardından 19 Mart 1877 tarihinde de Meclis-i Mebusan toplanmıştır. Böylece Birinci Meşrutiyet dönemi başlamıştır. Ancak II. Abdülhamit Osmanlı-Rus savaşını bahane ederek Meclisi kapatma kararı almıştır. Böylece Meclisçe hazırlanan Matbuat Kanunu da yürürlüğe konamamıştır. Artık basın ve yayın alanı şiddete ve sansürün çemberine girmiştir¹⁶. Bununla birlikte basın sıkı bir takibe alınmış ve basın sürekli denetim altında tutulmuştur. II. Abdülhamit'in basına ait sansür ve yasak uygulamalarının ardı arkası kesilmemiştir¹⁷.

24 Temmuz 1908 tarihinde İstanbul gazetelerinde çıkan bir bildiri ile Meşrutiyet'in yeniden ilan edildiği ve 1876 Anayasasına göre seçimlerin yapılacağı belirtilmiştir. Bu haberi

¹² Server R. İskit, *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939, s. 57.

¹³ *Türk Ansiklopedisi*, "Basın", s. 342.

¹⁴ Fuat Süreyya Oral, *Türk-Basın Tarihi 1728–1922/1831–1922*, (Basım yeri ve tarihi yok), s. 121.

¹⁵ Fuat Süreyya Oral, *Basın Tarihi...*, s. 122.

¹⁶ Alpay Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 95.

¹⁷ H. Nedim Şahhüseyinoğlu, *Dünden Bugüne Düşünce ve Basına Sansür*, Ankara 2005, s. 17.

alan gazeteciler, İstanbul'da Sirkeci Garı'nda bir araya gelerek toplantı yapmışlardır. Bir araya gelen gazeteciler “Osmanlı Matbuat Cemiyeti”ni kurmuşlardır¹⁸. Gazeteler, 24 Temmuz 1908 sabahından itibaren 30 yıldan beri ilk defa sansür edilmeden çıkmıştır¹⁹. Böylece basın için “hürriyet” başlamıştır. İkdam, Sabah, Tercüman-ı Hakikat gazeteleri II. Meşrutiyet döneminin ilk kez sansürsüz olarak yayın yapmaya başlayan gazeteleridir. Ayrıca II. Meşrutiyet'in ilk gazetesi de “Neyyir-i Hakikat” gazetesidir²⁰.

II. Meşrutiyet dönemi basını “özgürlükçü”dür. Fakat savaşlar ve İmparatorluk başkanlığında sürekli geçerli olacak sıkıyönetim nedeniyle uygulanamamıştır. Sınırlılıkların hâkim olduğu bir toplumsal yapıda her şeye rağmen önemli gelişmeler görülmüştür. Gazeteciliğin doğuşunu bunlar içinde sayabiliriz²¹.

Meşrutiyet'in ilânından 31 Mart olayına kadar geçen süreçte yüzlerce süreli yayın basın hayatında yer almıştır. Böylece 1908 yılının ortasından 30 Ekim 1918 tarihine kadar binin üstünde süreli yayın vardır. Ancak bu dönem süreli yayınların özelliği, kısa ömürlü olmalarıdır. II. Meşrutiyet basınının bir diğer özelliği süreli yayınların Anadolu'da yaygınlık kazanmasıdır. Böylece Anadolu'da pek çok gazete ve dergi çıkmıştır. Örneğin II. Meşrutiyet'in ilânından önce sadece Konya'nın Vilayet Gazetesi'nin yayınlandığı Konya'da 1908–1918 yılları arasında 11 gazete ve 8 derginin yayın hayatında yer aldığı görülmüştür²². Böylece, II. Meşrutiyet'e kadar tek yayın organı olma özelliğini kazanan Konya Vilayet Gazetesi olmuştur²³.

¹⁸ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, s. 102.

¹⁹ Mehmet Nuri İnuğur, *Yayın Tarihi*, s. 305–306.

²⁰ Fuat Süreyya Oral, *Basın Tarihi*, s. 166.

²¹ Korkmaz Alemdar, “Osmanlı Basınına Genel Bir Bakış”, *Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu 6-7 Aralık 1999*, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, s. 5.

²² Bülent Varlık, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 116–117.

²³ Yusuf Sert, *Halifeliğin Kaldırılmasının Konya Basını ve Kamuoyundaki Yansıması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1995, s. 5.; Konya Vilayet Matbaası Türkiye'de en eski matbaalardan sayılır ve kıdemli olarak kabul edilir. Bu matbaa 1933 yılında kapanmıştır. Bkz. Mehmet Önder, *Konya Matbaatı Tarihi*, Konya Halkevi, Konya 1949, s. 7.

Konya’da II. Meşrutiyet döneminde süreli yayınlarda patlama yaşanmıştır. Konya’da bu dönemde çıkarılan gazeteler; Anadolu, Çiftçi, Hakem, Meşrik-ı İrfan, Şems, Babalık, Meram, Osmanlı, gibi ard arda pek çok gazete çıkmış olduğu görülmektedir²⁴.

Bununla birlikte II. Meşrutiyet dönemi, yerel gazeteciliğin kök saldığı bir dönem olmuştur ve İstanbul’da başlayan gazete çıkarma olayı, Anadolu’da da bu şekilde devam etmiştir²⁵.

Giriş bölümünde buraya kadar Osmanlı basın tarihinden ve II. Meşrutiyet’in ilânı ile basın için başlayan hürriyet dönemine kısaca değindikten sonra, çalışmanın I. Bölümünde Şems gazetesi ve içeriğinden bahsedilecek, II. Bölümünde de Konya’nın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı incelenecektir.

²⁴ Caner Arabacı, v.d., *Konya Basın Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2009, s. 20.

²⁵ Caner Arabacı, *Konya Basın...*, s. 20.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEMS GAZETESİ

Şems gazetesi, 2 Şubat 1909 tarihinde yayın hayatına başlamış ve 15 Haziran 1909 tarihine kadar 1–19 arası sayı ile Konya’da yayınlanmıştır. Arşiv ve kütüphanelerde yaptığımız araştırmalarda gazetenin bütün sayılarına ulaşamamıştır. Elimizdeki nüshalara göre gazetenin 3. ve 11. sayıları eksiktir. Şems gazetesinin idarehanesinin Konya’da Hükümet civarında olduğu görülmektedir. İmtiyaz sahibi ve yazarı Yozgadî Abbasü’l- Mevlevî’dir. Gazetenin basıldığı yer Meşrik-i İrfan Matbaası’dır.

Şems gazetesi, haftada bir kez olmak üzere Salı günü yayınlanmıştır. Şems gazetesi şekil olarak incelendiğinde, ŞEMS yazısının üst kısmında gazetenin basıldığı tarihin yer aldığı görülür. ŞEMS yazısının sol üst köşesinde idarehanesi, sağ üst köşesinde de abone şartı ve gazetenin ücreti verilmiştir. Gazete ücreti olarak Konya için 40, taşra için 50 kuruş olduğu belirtilmiştir. Yine ŞEMS yazısının hemen altında *“Meşrutîyyete vatanın âlem-i İslâmiyet ve insaniyetin menafına muvafık âsâra sahifelerimiz açıktır. Şimdilik Salı günleri neşr olunur nüshası (10) paradır – Siyasî, ilmî, edebî Osmanlı gazetesidir”* yazıları bulunmaktadır.

Gazetenin her bir sayısı dört sayfadan oluşmuş, yazılar üç sütun halinde verilmiştir. Sütunlar yukarıdan aşağı kalın çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Gazetede konular bir çeşit sembol ile birbirinden ayrı olarak verilmiştir. Gazetenin, içerik bakımından çok zengin olduğu görülmektedir. Ayrıca gazetenin dili ağır ve daha çok dinî açıklamalar yer almıştır.

Gazetede yer alan haberler daha çok *“Havadis-i Haricîye”* ve *“Havadis-i Dâhiliye”*, *“Vilayet-i Havadis”*, *“Zide-i Havadis”* başlıkları ile verilmiştir. Bu tür başlıkların yanı sıra gazetede yer alan yazılar içerisinde şiirlere (Gazel) de yer verilmiştir. Gazetenin ilerleyen sayılarına baktığımızda ise dördüncü sayfalarında ilân ve reklâmlara yer verildiği görülmektedir.

Şems gazetesinin gelirinin, daha çok satılan gazetelerden elde ettiği de anlaşılmaktadır. Bunu da gazetenin hemen hemen her sayısında *“Abonelerimizden Rica ve İstirhamımız”* başlığı ile sık sık dile getirişinden anlıyoruz. Gazete ilânlar için ise ayrıca pazarlık yapılacağını belirtmiştir. Bundan da gazetenin ilânlar için ayrı ücret aldığı anlaşılmaktadır.

Gazetede genel olarak görsel hiçbir unsura rastlanılmamakla birlikte sadece gazetenin 12. sayısında Beşinci Mehmet Han’ın tahta çıkışının kutlanıldığını gösteren bir Osmanlı arması dikkati çekmektedir.

Gazetede yer alan yazarların isimleri: Tevfik Abbas, Mehmet Memduh, Abdülhak, Abbas, Hezele, Ahmet Remzi Mevlî, Mehmet Naci, Beyşehirli Hüseyin İkbal, Nurettin Rüştü, Rıfat Reşid, Hâdî, M. F., Mehmet Reşat, Mümtaz, S. S., Abdulhalim'dir²⁶.

1. Şems Gazetesinin Kuruluş Amacı

Şems, Selçuklu ve Osmanlı döneminde gelişip büyüyen ve günümüze kadar süren din ve tarikat olgusunda ve Konya'nın sosyo-kültürel konumunda önemli bir yere sahip olan Mevlâna'nın arkadaşının takma adıdır. Şems de Mevlâna'nın hem hocası hem de dostu olması nedeniyle gazetenin Mevlî Dergâhı ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır²⁷. Şems gazetesi, “Şems” yazısı ile Şems'i güneş olarak adlandırarak, Şems'in diğer gök cisimlerinden farkını da belirtmekten geri durmamıştır²⁸.

Şems gazetesinin, çıkış amacını Abbas adlı kişi “*Mukaddime*” yazısı ile vermiştir. Şems gazetesi, Selanik'te hürriyetin baş gösterdiğini ifade etmiştir. Bundan duyduğu memnuniyeti de dile getirmiştir. Ayrıca gazetenin, aynı cinse hizmet etmek ve insanlığı koruma ve eksik kalbi anlamak, Osmanlı mevkiinin devamlı olmadığını görmek ve bunu görür görmez hizmetini yapma çabası içinde olma, edep öğretici, millete hizmet eden, devletin tercümanı, milletin düşüncesi, dili anlatma amacı güttüğünü böylece gazetenin neşrine başlandığını da belirtmiştir²⁹. Aynı zamanda gazetenin Muharrem ayında çıkarılmaya başlanacağı da Abbas adlı yazar tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca söz konusu yazar, gazetenin içeriğine de değinmiş-

²⁶ Adı geçen yazarların yazılarına bakıldığında, gerek şiirlerinde gerek makalelerde “Mevlevî” kelimesinin sık sık tekrarlandığı görülmektedir. “Mevlevîlik”, Efendimiz anlamına gelen Mevlânâ diye anılan Belhli Celâlüddîn Muhammed'e nispet edilen bir tarikattır. Celâlüddîn Muhammed, Ahmet Hatîbî oğlu Hüseyin Hatîbî'nin oğlu Belhli Bahâüddin Muhammed Veled'in oğludur. Bahâüddin Veled, “Sultan'ül-Ulema-Bilginler padişahı” diye anılacak kadar bir üne sahiptir. Mevlânâ Celâlüddin bir gazelinde Şemsüddîn-i Tebrîzî ile altmış iki yaşında buluştuğunu, bir başka gazelinde de altmışından sonra Şems'e ulaştığını ifade etmiştir. Şemsüddin Konya'ya 642 yılında gelmiştir. Şems gazetesi yazarları da “Mevlevî tarikatına yakınlığı dolayısı ile gazeteye de “Şems” denmesi gazetenin bir Mevlî gazetesi olmasını güçlendirmektedir. Bkz. Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003, s. 273-274.

²⁷ Caner Arabacı, *Konya Basın...*, s. 86.

²⁸ Şems, 20 Kanun-ı Sâni 1324 (2 Şubat 1909), nr. 1, s. 1-2.

²⁹ Şems, 20 Kanun-ı Sâni 1324 (2 Şubat 1909), nr. 1, s. 1.

tir. Buna göre Şems gazetesinin, haftalık tarihçe, dâhilî ve haricî haberler ile sanat, Acem Edebiyatı'ndan ibaret olacağını belirtmiştir³⁰.

2.Şems Gazetesinin İçeriği

2.1 Eğitim

Şems gazetesinde yer alan haberlerden ve yazılardan anlaşıldığına göre, gazete yönetimi, eğitime büyük önem vermiştir. Cahilliği hor gören, eğitilmiş insanları ise yine bir güneşe benzeten Şems gazetesi, Konya öğrencilerinin gireceği sınav üzerinde durmuştur. Gazetede yazarlar tarafından eğitim hakkında da yazılar kaleme alınmıştır. Beyşehirli Hüseyin İkbali kaleme aldığı “*Konya Talebeleri*” adlı yazısında Konya talebelerinin vatanın korunması için ve asker kaçakçılığının önlenmesi adına sınava girdiklerini ifade etmiştir³¹. Yine bu konuda Şems gazetesi, “*Talebe-i Ulum*” başlıklı yazısında Konya talebelerinin girecek olduğu sınavın başladığını ve bu sınavda kimlerin yer alacağını belirtmiştir. Söz konusu sınav Konya’ya gelmiş olan Harun Efendi’nin refakatinde Sivaslı Ali, Şeyhzâde Ziya, Tavaslı Osman, Yalvaçlı Ömer, Hoca Efendilerin tayin olduğu ve imtihanların başladığını ifade etmiştir³².

Öğrencilerin sınavları ile ilgili bir başka haberinde “*Talebe-i Ulum İmtihanı*” başlıklı yazısında sınavlar konusunda bir takım şikâyetler de yansıtılmış olduğu görülmektedir. Burada İstanbul öğrencileri yapılacak sınavın başka bir tarihe ertelenmesini istemişlerdir³³.

Şems gazetesinde, Kastamonu idadisi mezunlarından İmamzâde Ali’nin yazmış olduğu “*İlim ve Maarif*” başlıklı yazısı da göze çarpmaktadır. Yazar “*Bilenlerle bilmeyenler müsavi olamaz arif ve âlemleri bir zerrede binlerce güneşler, nurlar bir katrede deryalar, nehirler görüb azimet hakka hakkıyla vakıf olurlar. Cahiller ise o tabiiyetlere teşdiye olunabilir ki andlarında Şems Münir bile ma’dûm olub bu hal dehşet-âver içinde şuh kesdan faniye gelüb giderler.*” Sözleriyle eğitilmiş kişilerle eğitimsiz kişileri karşılaştırmıştır³⁴.

Sözlerini hadislerle de destekleyen yazar, mekatib-i ibtidâiyyede (İlkokullar) 6–7 yaşından 10–11 yaşına kadar eğitimin mecbur olduğunun Maarif Nizamnamesi’nde yazmakta olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda evladını mektebe göndermeyen kişilerin de evlatlarını

³⁰ Şems, 20 Kanun-ı Sâni 1324 (2 Şubat 1909), nr. 1, s. 1.

³¹ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 3.

³² Şems, 24 Şubat 1324 (8 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

³³ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 3.

³⁴ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 4.

bu nimetten mahrum bıraktıklarını da ifade etmiştir. Ayrıca sağır ve dilsizlerin dahi okumaktan mahrum bırakılmalarının caiz olmadığını belirtmiş ve böyle kişiler için de Avrupa’da olduğu gibi dilsiz ve sağırlara el ve parmakların tarifi ile ve kabartmalarla okuduklarını anlama ve yazı yazma becerilerinin öğretildiği üzerinde de durmuştur³⁵.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Şems gazetesinde eğitimin önemi vurgulanmıştır. “İlim ve Maarif” adlı yazı ile eğitime önem vermeyen ailelerin çocuklarını okullara göndermeleri teşvik edilmeye çalışılmıştır.

Eğitim konusunda meclis üyelerinin de katkısı olduğu Şems gazetesinin vermiş olduğu bir başka haberinden de anlaşılmıştır. Buna göre; Meclis-i Umumi, Vali Mehmet Nazım Paşa’nın yönetimi altında toplanmışlardır. Burada Konya’nın 80 köyünde yeni mektepler açmak amacıyla görüşmelerde bulunmuş oldukları belirtilmiştir³⁶.

Gazetede Konya’daki eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgili de haberler yayınlandığı görülmektedir. Şems gazetesinde yayınlanan yazılara baktığımızda, Konya’da bir Hukuk Mektebi’nin olduğu görülmektedir. Hukuk Mektebi öğrencilerinin İttihad ve Terakki Cemiyet’ine isteklerini belirttikleri 14 Nisan 1325 tarihinde göndermiş oldukları şu yazıları dikkat çekicidir³⁷:

“Ayastefanos’ta Üçüncü Ordu ve Hareket Ordusu kumandanı Mahmud Şevket Paşa hazretlerine Selanik, Manastır İttihad ve Terakki Cemiyetlerine

İdare-i meşrua-i meşrutiyetimize darbe urmak isteyen menbi’ istibdadın refi’ ve bir an evvel tenkiliyle milletin selamet ve saadet-i müstakbelesinin temin ve bir muceb-i fena ve müftezayi şeri’ şerifin icra edilmesini bütün mevcudiyet-i maddiye ve maneviyemizle arzu eder ve icabı halinde bizde bu vatan muazzezın temin istikbali uğrunda canımızı fedaya hazır ve her emrinize muntazır bulunduğumuzu arz eyleriz.

Konya Hukuk Mektebi Heyet-i İdare ve Talimiyesi ve Umum Talebesi”

Yine bir başka sayısında gazete, Konya Hukuk Mektebi’nin derslerinin 10 Haziranda tatile gireceği de halka duyurmuştur. Ayrıca sınavlarının da yapılacağı ifade edilmiştir³⁸.

³⁵ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 4.

³⁶ Şems, 24 Şubat 1324 (8 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

³⁷ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 4.

³⁸ Şems, 26 Mayıs 1325 (8 Haziran 1909), nr. 18, s. 4.

Şems gazetesinin eğitim ile ilgili bir başka haberinde “Konya Darülfünun-ı Osman-ı Hukuk Fakültesi” müdürü Alaaddin Efendi’nin Konya halkına teşekkür ettiği bir yazısına yer verdiği görülmektedir. Nedeni ise eşraf, tüccar ve ahalinin okul için her türlü yardımı esirgememeleridir. Böylece memuriyetinin de devam etmesini sağlamaları açısından söz konusu kişilere karşı şükranlarını dile getirmiştir³⁹.

Yine Şems gazetesi, Konya Hukuk Mektebini yakından takip etmiştir ve Hukuk Mektebinin derslerinin haziranın onunda tatil olacağını ve yirmi beşinde sınavların yapılacağını da belirtmeyi ihmal etmemiştir⁴⁰.

2.2. Ulaşım

Şems gazetesi, 9 Şubat 1909 tarihinde vermiş olduğu haberinde Konya’da yapılması düşünülen tramvay inşası hakkında bilgi vermiştir. Bu konudaki habere göre; On üç vagonluk Konya tramvayının otuz sene kadar bir müddetle ihalesinin bir mültezime verildiği hususunda bilgi verilmiştir⁴¹.

2.3. Saltanat Değişikliği

Şems gazetesinin yayınlanmakta olduğu dönemde önemli bir olay gündeme gelmiştir. Bu olay ise Sultan II. Abdülhamit yerine V. Mehmet Han’ın tahta geçiş olayıdır. Gazete bu olayı sevinçle karşılamış bunu da yazılarına yansıtmıştır⁴². Şems gazetesi, “*Yaşasun Sultan Mehmed Han-ı Hamis hazretleri. Yaşasun İttihad ve Terakki Cemiyeti ile ordu*” sözleri ile sevincini dile getirmiştir⁴³. Ayrıca gazetenin, “*Ah! Şu otuz üç seneden beri millet-i Osmaniye’nin geçirdiği felaketler acaba kabil-i tasvir ve tasavvur mudur?*” cümlesi ile II. Abdülhamit saltanatından hoşnut olmadığı anlaşılmaktadır⁴⁴.

³⁹ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 2.

⁴⁰ Şems, 26 Mayıs 1325 (8 Haziran 1909), nr. 18, s. 4.

⁴¹ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 2.

⁴² Şems gazetesi, 12. sayısında Mehmet Han’ın armasına da sayfasında yer vermiştir. Bkz. Ek 3.

⁴³ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 1.; Beşinci Mehmet Han’ın Mevlevî olduğu bilinmektedir.

Bkz. Caner Arabacı, *Konya Basın*, s. 89.

⁴⁴ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 1.

II. Abdülhamit'in takip etmiş olduğu siyaseti eleştiren gazete, II. Abdülhamit dönemi boyunca pek çok kanın aktığını, evlerin yok olduğunu ve çoğu kimsenin anasız babasız kaldığını da ifade etmiştir⁴⁵.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni de öven Şems gazetesi, İttihat ve Terakki'nin II. Abdülhamit'in sebep olduğu istibdad dönemini yıkarak yerine meşrutiyeti getirdiğini belirtmiştir. Bunun sonucunda da artık Abdülhamit'in mazide kaldığını belirten gazete, "*Akıbet kendi eliyle kazdığı kuyuya yine kendi düştü*" sözleriyle Abdülhamit'in düştüğü durumu ifade etmiştir⁴⁶.

Yine Mümtaz adlı yazarın yazmış olduğu yazıları ile II. Abdülhamit'in yaptıklarından kimsenin haberi olmadığını, fakat her şeyden İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin vaktinde haber aldığını ifade eden gazete söz konusu cemiyetin, şanlı orduya başvurduğuna değinmiştir. İttihat ve Terakki'nin kazanışını zafer olarak değerlendiren gazete bu zaferin İstanbul'u kuşattığını belirtmiştir. Ayrıca yazar "*Yaşasın Osmanlıların Padişahı, yaşasın Osmanlılar, yaşasın İttihat ve Terakki Cemiyeti ile şanlı ordu*" sözleriyle yazısını tamamlamıştır⁴⁷.

Şems gazetesi bu olayın Konya'ya nasıl yansıdığını da ifade etmekten geri durmamıştır. Abdülhamit yönetiminin düştüğü ve yerine geçen V. Mehmet Han yönetiminin ise Konya'da sevinçle karşılandığını belirtmiştir. Buna göre gazete; yönetim değişikliğinin telgraf haberi ile Konya'ya gelmesi üzerine Hükümet üyelerinin Hürriyet Meydanı'na geldikleri Müftü Efendi tarafından okunan dua ile âmin sedalarının yükseldiğini belirtmiştir. Ayrıca bu telgrafın yüksek sesle okunduktan sonra Alaaddin Tepesi'nde yüz bir pare top atıldığına değinmiştir⁴⁸. Halkın sevincinin bütün şehre kapladığı da ifade edilmiştir. Aynı zamanda Sultan V. Mehmet Han'a biat edildiği nutuklar okunduğu da yazılmıştır.

Şems gazetesi, Sultan Abdülhamit yerine Mehmet Reşad Efendi'nin Sultan V. Mehmet Han unvanıyla tahta geçtiği hususunda bilgi yer alan Fi 7 Rebiü'l Ahir sene 327 ve fi 14 Nisan sene 325 tarihli ve Sadrazam Tefvik imzalı telgrafname suretine sayfalarında yer vermiştir⁴⁹.

⁴⁵ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 1.

⁴⁶ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 1.

⁴⁷ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 2.

⁴⁸ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 2.

⁴⁹ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 2.

Şems gazetesi Abdülhamit'in sona eren taht hayatı dışındaki durumuna da değinmeyi ihmal etmemiştir. Gazete haberinde, Abdülhamit'in Selânik'te kalmayacağını bir ay sonra Manastır'a gönderileceğini ifade etmiştir⁵⁰.

Şems gazetesi sütunlarında Mehmet Reşad'ın hatt-ı hümayûnunu, "Suret-i Hatt-ı Hümayûn" başlığı ile vermiştir. Söz konusu hatt-ı hümayûn sureti şöyledir:⁵¹

"Suret-i Hatt-ı Hümayûn

Vezîr-i maâl-i semîr Hüseyin Hilmi Paşa Teyfik Paşa'nın vuku'-i istifasına ve derkâr olan ehliyetinize binaen müsned-i sadâret uhdenize ve müsned-i meşîhât-ı İslamiye heyet-i âyân azasından Sahib Bey Efendi uhdesine teveccüh olunduğundan Kanun-ı Esasi hükmüne tevfiқан diğer vükelânın intihabıyla memuriyetleri icra olunmak üzere isimlerinin arz ve inha edilmesine ve cülûsumuzu mu'lin hatt-ı hümayûnumuzda tasrîh ve te'kîd olunduğu vechle usul-ı meşrua-i meşrutiyetin ez her cihet teyidi ve emr-i meşru' meşveretin müstelzim olacağı fevâid ve terakkiyât-ı maddiye ve maneviyeden devlet ve memleketimizin hakkıyla ve kemaliyle istifade iderek saâdet-i hâl ve asayiş ve intizam-ı umumiyenin cidden ve serian tesis ve takriri mahiye-i âmâl olmağla işbu makasîd-ı hayriyemizin husûlüne vükelâ-yi devletimizle bi-l-umûm memurin canibinden sarf-ı mesai olunması matlub kat'i şahanemizdir. Heman Cenab-ı Hakk cümlemizi tevfiқat-ı subhaniyesine mazhar buyursun.

15 Rebiü'l ahir sene 327

Mehmed Reşad"

Şems gazetesi, yazarlarından Ahmedü'l-Mevlevî'nin Mehmet Han ile ilgili kasidesine yer vermiştir. Bu kaside şöyledir⁵²:

"Taklid-i Seyf-i Padişahî Tarihi

Tecellî eyleyüb Osmaniyane latîf seyehânı

[Mehmed Han Hamis] oldu kayb-ı taht Sultanı

Müzameddin harabe zare donmuşdu çıban yeksir

Gördü Nagehan adl hadtının seher-i rahşanı

Yetişdi ümit merhumeye imdad Peygamber

⁵⁰ Şems, 22 Nisan 1325 (4 Mayıs 1909), nr. 13, s. 3.

⁵¹ Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 2.

⁵² Şems, 9 Mayıs 1325 (22 Mayıs 1909), nr. 15, s. 1.

Muhammedallah nümâyân oldu mülke avn rebatı

Saraya cevru istibdadı nabud itdi hürriyet

Perişan itdi kanun adalet müstebdanı

Ne lâzım yâd-ı mazi şimdi mesruru ferehanız

Müeyssir oldu millet gererdi ol Sultan-ı zîşânı

Şeriat rahması muktedası fez Mevlânâ

Hilâfet-i zilletle ahkâm şer'a oldu erzanı

Cülûs semnet me'nûs kıldı âlemi dilşâd

Mısriyab ile Arab hamiyete kalb hakanı

Râyât eyleyüb de'b-i kadîme şan ve şevketle

Îrâe itdi halka hesruane resm ve gâf

Ez ne cümle huzur halde kasd tebrikle

Azimet eyledi yanında yaver latif yezdânî

Tecellî eylemişdi feyz-nâk cümle ehl-i Allah

Mücessem rû- nümâ oldu bakın ervâh ruhanî

O feyzin muhabbeti [Abdulhalim] mes'adet mâye

Edilebilüb taklid-i seyf itdi dilhuanı

Mücevher bend idüb tarihini ferzend Mevlânâ

[Mehmed Han] taklid eyledi zerre seyf Sultanı

Sene 1327

Ahmed Remziü'l-Mevlevî"

Şems gazetesi tahtın yeni sahibi olan Beşinci Mehmet Han ile ilgili tüm gelişmeleri takip etmekte ve Mehmet Han ile ilgili haberleri sayfalarında yer vererek özellikle Konya halkına olaylardan haberdar etmektedir.

Şems gazetesi, 7 Mayıs 325 tarihli nüshasının birinci sayfasında Mehmet Han ile ilgili haberine yer vermiştir ki buna göre, Konya mebusları olan Mehmet Emin, Aydın Vehbi, Salim, Mustafa Efendilerin 19 Mayıs Salı günü Konya'ya davet etmeyi kararlaştırmış oldukları-

nı ifade etmiştir. Ayrıca adı geçen Konya mebusları Mehmet Han’a Konya’ya gelmeleri hususunda rica etmiş olduklarını da belirtmiştir⁵³.

Yine aynı haberinde Mehmet Emin Efendi, Çelebi Efendi⁵⁴ hazretlerinin refakatinde Saray-ı Hümayûn’a gitmiş oldukları ve burada Mehmet Han’ı ziyaret ettikten sonra Çelebi Efendi tarafından kendilerine Konya’yı teşrif etmeleri arz edilmiştir. Bunun üzerine Çelebi Efendi tarafından durum Konya’ya telgrafla bildirilmiştir⁵⁵.

Şems gazetesinin, V. Mehmet Han’ı öven yazılarına sütunlarında yer vermekle V. Mehmet Han’ın tahta geçişinden duyduğu sevinci yansıttığını görmekteyiz.

2.4. Dönemin Hükümeti

2.4.1. Kâmil Paşa

Şems gazetesi, “*Kâmil Paşa Ne İdi*” başlıklı yazısı ile Kamil Paşa’yı⁵⁶ yeren bir yazı yazmıştır. Bu başlık altında gazete, Kamil Paşa hakkında “*Bütün mana-yı hakikisiyle bir müstebidd muannid Türkiye’de kendisünden ayrı büyük olmamak tasavvur-ı hamında ve lüzumundan pek de fazla kendüsüne ehemmiyet verilen ve defaatle sadarete bulunub şöhreti tesbitinde hiçbir umuru hüsn-i neticeye iktiran itdiremeyen bir mağrur ma’tuhden başka hiçbir şey!*” gibi sözler sarf etmiştir. Aynı zamanda Kâmil Paşa’nın İngiliz yanlısı olduğundan bahsetmiş ve Bulgaristan’ın istiklalini de para ile çözmeye çalışan bir kişi olarak ifade etmiştir. Bu sözlerine de “*Avrupa’nın sükûtumuzu dîde-düz intizar bulunduğu bir zamanda başka dürlü ne olur idi?*” sözüyle nokta koymuştur⁵⁷.

⁵³ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 1.

⁵⁴ Çelebi Efendi Dersaadet’te bulunan Konya meclis üyesindendir. Bkz. Şems, 22 Nisan 1325 (4 Mayıs 1909), nr. 13, s. 3.

⁵⁵ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 1.

⁵⁶ Kıbrıs kökenli ikinci Osmanlı sadrazamı Mehmet Kâmil Paşa’dır. Kâmil Paşa, II. Abdülhamit devrinde iki defa ve II. Meşrutiyet’in ilânından sonra da yine iki kez Sadaret makamına getirilmiştir. Doğum yılı tam olarak bilinmemekle beraber H. 1248= M. 1832/1833 yılıdır. Kâmil Paşa, II. Meşrutiyet’in ilânından sonraki yıllarda iki kez Kıbrıs’a gelmiştir. Ancak bu gelişlerinde henüz Sadrazamlık görevinde değildi. Bkz. Mehmet Demiryürek, “Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa Hakkında Bazı Notlar ve Kâmil Paşa’nın Terekesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 25, Sayı:40, Ankara [b.s.yılı yok], s. 60–61.

⁵⁷ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 1.

Şems gazetesinde Seraceddin adlı bir yazarın “*Yeni Kabine ve Kâmil Paşa*” adlı makale hakkında düşüncelerini anlatan bir yazı yazmış olduğu görülmektedir. Bu yazısında Kâmil Paşa’nın sadrazamlığa getirildiği sırada memleketin iç açıcı bir durumu olmadığını belirtmiştir. Bu durumu bütün herkesin bildiğini ve hiç kimsenin inkâr edemeyeceği üzerinde de durulmuştur. Ayrıca Devletin maddî ve manevî gücünün ise çok zayıf olduğunu ifade etmiştir. Diğer taraftan Bâb-ı Âlî’nin pek çok tehdide maruz kaldığını söylemiştir. Kurnaz olarak nitelendirdiği Kâmil Paşa’nın yerinde bir başkası olsaydı Balkanlar’ı kan gölüne sokup Balkan kan ihtilaline döndürmüş olurdu şeklinde sözler sarf etmiştir. Rumeli’den dâhiliye nazaretine getirilen Hüseyin Hilmi Paşa’nın tecrübeleri ile sükûta kavuşulacak inancının ise boşa çıktığını da belirtmekten geri durmayan yazar, Kâmil Paşa’nın ise istibdad taraftarı olması karşısında şaşkınlığını gizleyememiştir. Ancak onun istibdadı takip etmeyeceğini düşünmektedir. Paşa’nın millete hizmet etmiş olduğunu bunu ise bazılarının da hoş görmediğini belirtmiştir. Kâmil Paşa’yı karalamak isteyen gazetelerin olduğunu ancak Kâmil Paşa’nın ise sükût etmekte olduğunu ifade etmiştir⁵⁸.

Şems gazetesi, bir başka yazısında Kâmil Paşa’nın hükümet ile ilgili aldığı raporları üzerinde durmuştur. Bu rapora göre vatana hizmetin önemli olduğunu belirten Kâmil Paşa, ilk olarak belediyenin ıslahı ile ilgileneceğini ifade etmiştir ve bu hizmetin yapılabilmesi için de bazı temin ve tedarikin gerekli olduğunu belirtmiştir⁵⁹.

Şems gazetesi, bir başka sayısında Kâmil Paşa’nın raporundan bahsetmiştir. Söz konusu raporda öncelikle doktorluk mesleği için hastanelerde gerekli malzemelerin sağlanacağı, aynı zaman da doktorların maaşlarının artırılacağı, bazı kasabalarda doktorların yetersizliğinden ve bunun sonucunda meydana gelen talihsizliklerin olduğundan ve bazı köylerde verem, frengi gibi hastalıkların bilinemeyişi nedeniyle ve bu hastalıkların doktorlara bildirilememesinden kaynaklanan olumsuzlukların görüldüğüne de değinmiştir. Ayrıca serumların kimisinin bozuk olması, kimisinin zamanında yetişmemesi nedeniyle de difteri hastalığından çoğu kişinin mağdur olduğundan da bahsetmiştir⁶⁰. Yine doktorların bazı kasabalarda hastaları evlerinde ameliyat yapmak zorunda kalmaları nedeniyle hastaların da doktorların da zor durumda kaldıklarını ifade etmiştir⁶¹.

⁵⁸ Şems, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909), nr. 5, s. 1–3.

⁵⁹ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 2.

⁶⁰ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 3–4.

⁶¹ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 4.

2.4.2. Konya'yı Ziyaret Eden Devlet Ricali

Şems gazetesi, Konya'ya gelen ve Konya'dan giden meclis üyelerinden halkı haberdar etmiştir. Bunlardan ilk olarak Şura-yi Devlet maliye dairesi reisi Mecid Efendi hazretlerinin Konya'ya geleceğini haber vermiştir⁶². Yine Konya şehrine gelenlerin ve şehirden gidenleri haber vermek amacıyla, “*Gelenler-Gidenler*” başlığı ile Konya'yı ziyaret edenleri ve geri dönenleri halka aktarmıştır. Vali Paşa'nın damadı Binbaşı Tacib Bey'in Dersaadet'ten, Manisa Mevlevî saadetli Murtaza Cayi Efendi, Sertesik(?) dede ve İzmirli Seyyid Efendi İzmir'den gelmişlerdir. Yine Kolağası Osman Bey, İkinci ordu-yı Osmanî nizamiye on ikinci alayın tabur kumandanlığına ve Yüzbaşı Muhiddin Bey Mustafa Paşa'daki alayına katılmak üzere ve Ali Bey de ordu erkân-ı harbiye dairesi harita mübeyyizliği için Edirne'ye uğramışlardır⁶³. Maliye Nazırı Ziya Paşa'nın da Dersaadet'ten Konya'ya geldiği iki gün burada kaldıktan sonra İzmir'e döneceği haberine yer vermiştir⁶⁴. Dâhiliye Nazırlığı Mısır'da bulunan Reşid Akif Paşa'ya teklif edildiği ancak sağlığı nedeniyle biraz daha dinlenmesi gerektiği cevabının verildiği söylenmiştir⁶⁵.

İttihad gazetesinde, İzmir Valisi'nin İzmir'e döndüğü ve makamına oturduğu belirtilmiştir⁶⁶.

Erkân-ı Harbiye Binbaşısı olan İsmet Beyefendi Askerî Kulüpte bir konferans vermiştir. İstibdad dönemi hakkında konuşma yapmış olduğu ve bu konuşmanın çokça alkış almış olduğu belirtilmiştir. Şems gazetesi tarafından da bu konuşma tebrik edilmiştir⁶⁷.

Şems gazetesi, “*Meclis-i Umumi-i Vilayet Azaları*” başlıklı yazısı ile meclis üyelerinin kendi makamlarına bir kaç gün geç geleceklerini haber vermiştir. Meclis-i mebusanın müzakeratı ve münakaşatının bir süreliğine gizli kalacağını ve gazetelere verilen haberlere çok fazla önem verilmeyeceğini ifade etmiştir⁶⁸.

⁶² Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 1.

⁶³ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 1.

⁶⁴ Şems, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909), nr. 5, s. 2.

⁶⁵ Şems, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909), nr. 5, s. 2.

⁶⁶ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

⁶⁷ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 2.

⁶⁸ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 3.

Şems gazetesi, “*Meclis-i Umumi-i Vilayet*” başlığı ile meclisin bir süreliğine tatil edildiği ve meclis üyelerinin memleketlerine gitmiş olduklarına değinmiştir⁶⁹. Bir başka haberine göre Şems, Ereğli kaymakamı Zühdü Bey’in bazı sebepler için Hamidiye Kazası’na gideceğini belirtmiştir⁷⁰.

2.4.3. Kılıç Kuşatma

Şems gazetesi yazarlarından olan Mümtaz isimli yazarın eline geçen bir gazetede 20 Nisan Pazartesi günü çıkmış olan nüshasında yabancı bir gazetede yer alan bir yazıyı aynen aktarmıştır.

Yazar yazısını “*Taklid-i Seyf Meselesi*” [Kılıç kuşatma] başlığı ile vermiştir. Buna göre taklid-i seyf keyfiyetinin Konya Selçuk’u hükümdarlarından birisi tarafından icra edilmekte olduğu ve bu kişinin “Çelebi Efendi” namıyla Konya’da bulunduğu bu nedenle kılıç kuşatma hakkının da bu ailenin hakkı olduğu üzerinde durulmuş olduğunu belirtmiştir⁷¹.

Yazar yazısının devamında söz konusu gazetede yer alan yazıları çürütmek amacıyla bunun doğru olmadığını ifade etmeye çalışmıştır. Buna göre; Çelebi Efendi adlı kişinin Selçuklularla bir bağının olmadığını, herkesin bildiği gibi Hazret-i Mevlânâ’nın annesi cihetinin Horasan Padişahı Alaaddin Mehmed bin Horar’a (?) dayandığını vurgulamıştır. Ayrıca okumuş olduğu ecnebi gazetenin de bu nedenle yalan yanlış yazılar yazdığını ifade ederek söz konusu gazeteyi sert bir dille eleştirmiştir. Diğer bir sebebe geçerek bu hakkın Devlet-i Aliye-i Osmaniye’nin olduğuna değinerek bu konudaki sözlerini şuna dayandırmıştır: Konya Selçuklu Devleti’nin zayıfladığı sıralarda Gıyaseddin Mesud’un vefat etmesi üzerine Mevlânâ Sultan Veled’in padişah olmuş olduğunu ancak Mevlânâ’nın isteği ile devlet işinin Osman Gazi’ye verildiği ve böylece hayır dualarla başa geçtiğini belirtmiştir.⁷²

Yazar daha sonra bu hakkın II. Abdülhamit’e geçmiş olduğunu söyledikten sonra kılıç kuşanmak için Mevlânâ Sadrettin Çelebi Efendi’nin davet edildiği ancak bu kişinin rahatsızlığı sonucu davete uyamadığı bunun üzerine Osman Selahaddin Dede Efendi’ye vekil buyur-

⁶⁹ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 2.

⁷⁰ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 2.

⁷¹ Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 1.

⁷² Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 1.

muş olduğunu değinerek söz konusu yabancı basının sözlerini yalanlamış olduğunu görmekteyiz⁷³.

Yine aynı yazar Şems gazetesinin 15. nüshasında bu yazısına “*Kılıç Alayı ve Âlâsı*” başlıklı yazısı ile devam etmiş olduğunu görmekteyiz. Burada da Çelebi Efendi hazretlerinin dua etmekte olduğuna bu sırada da hazine-i hümayûn kethüdası Edhem Beyin bulunduğunu yazmıştır⁷⁴.

2.5. Konya İçi ve Konya Dışında Meydana Gelen Gelişmeler

Gazete, Yozgat’ta meydana gelen bir yolsuzluk üzerinde durmuştur. Bu konudaki haberini verirken gazete, “*Havadis-i Hariciye*” başlığını kullanmıştır. Bu habere göre; Yozgat’ta Meclisten bir memurdan bazılarının ahali hakkında bazı yolsuzluklarda bulunduklarının duyulduğunu bahsetmiş ve bu durum doğru ise bu kişilere karşı teessüflerini bildirmiştir⁷⁵.

Şems gazetesi bir de Kayseri’de yaşanan tatsız bir olay üzerinde durmuştur. “*Kayseri Vak’ası*” diye başlık atılmış olan bu olay ise Ankara Valisi Nazım Beyefendi’nin Kayseri’ye gelmesinin ardından on ikisi İslam ve sekizi Ermeni’den oluşan kişilerin çıkarmış olduğu olaydır. Bu kişilerin asayiş ihlal ettikleri belirtilerek toplam yirmi şahsın merkez vilayete gönderildikleri ifade edilmiş ve böylece ortalığın biraz olsun sakinleşmiş olduğu da belirtilmiştir⁷⁶.

Şems gazetesi bir başka haberinde de Kayseri’de bulunan Ankara Valisi ve istinaf müdde-i umumisi Ömer Lütfü beyefendi ile önce Konya’ya gelecekleri daha sonra da Ankara’ya geçeceklerine dair bilgi vermiştir⁷⁷.

Şems gazetesinde Koçhisar ile ilgili birkaç haber olduğunu da görmekteyiz. Bununla ilgili olarak, Koçhisar Kazası’nın bidayet mahkemesinin ikinci kâtibi olan Eşraf Efendi’nin vefat etmesi üzerine ailesine doksan kuruş maaş bağlandığı bildirilmiştir⁷⁸.

Yine Koçhisar’daki bidayet-i mahkemesi başkâtibi olan Sait Efendi’nin tahvil-i memuriyet ettiği bu nedenle kendisi adına mutlu olduklarını da belirtmekten geri durmamıştır⁷⁹.

⁷³ Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 1.

⁷⁴ Şems, 9 Mayıs 1325 (22 Mayıs 1909), nr. 15, s. 1.

⁷⁵ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 3.

⁷⁶ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

⁷⁷ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 2.

⁷⁸ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 2.

Yine Koçhisar bidayet mahkemesinden Ömer Efendi'nin vefat ettiği yerine de Ali Efendi'nin tayin olduğu haberini görmekteyiz⁸⁰.

Şems gazetesi bir de ülke dışı haberlerden de bahsetmiştir. Bu tür haberlerinde Atina'da yaşanan gelişmeler üzerinde durmuştur. Atina'da adliye yolu üzerinde bir arabanın nehir doğrultusunda gitmekte olduğu ancak arabayı çeken hayvanların kontrol edilememesi üzerine arabanın nehre düştüğünü hayvanların bulunduğunu ancak arabacıya ulaşamadığı hususunda bilgiye yer verdiği görülmüştür⁸¹.

İstanbul'dan ve İzmir'den kaçanların Atina'ya sığındıkları belirtilmiştir. Bu kişilerin isimleri şöyledir; İbnü'l-Kemal Seyyid, İdris Fuad Bey, Vahdi, vilayet tercüman sabıkı Mecded, Eczacı Hüseyin Rıfat, ahrar fırkası katib umumisi Nureddin Ferh ve Vahdettin kâtibi ve isimleri anlaşılamayan daha birkaç kişinin olduğu ifade edilmiştir⁸².

Bir başka haberinde gazetede birkaç satır da olsa Türkiye-Avusturya arasında yapılacak olan bir yer müzakeresi üzerinde durulmuştur. İki ülke arasında düzenlenecek olan müzakere-nin ise meclisçe kabul edildiği belirtilmiştir⁸³.

2.5.1. Konya'da Huzursuzluk

Şems gazetesi, Konya'da üst üste görülen bir huzursuzluğu dile getirmiştir. Bununla ilgili olan olay ise şöyledir⁸⁴:

“Taşralarda da olduğu gibi geceleri şehrin mevaki-i muhtelifesinden silah sadâları işidilmekte bu sadâlar birçoklarını adeta sokağa çıkmaktan men' eylemekdedir. İnzibat memurlarının bu babdaki himmetleri umum tarafından rica olunmaktadır.”

Şems gazetesi, Konya civarında genel olarak görülen olayların artık Konya'da da görülmeye başlandığını ve bundan bütün halkın rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle

⁷⁹ Şems, 9 Mayıs 1325 (22 Mayıs 1909), nr. 15, s. 4.

⁸⁰ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 4.

⁸¹ Şems, 15 Şubat 1325 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

⁸² Şems, 22 Nisan 1325 (4 Mayıs 1909), nr. 13, s. 3.

⁸³ Şems, 15 Şubat 1325 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

⁸⁴ Şems, 15 Şubat 1325 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

hiç kimsenin sokağa çıkamadığını bunun için inzibat memurlarından yardım istendiğini belirtmiştir⁸⁵.

Şems gazetesi bu tür haberiyle halkın ricasını sayfalarında dile getirerek, halkın yardım talebini gerekli yetkililere duyurarak Konya halkına önemli yardımda bulunmuştur.

2.5.2. Girit Meselesi

Şems gazetesi, 15 Haziran 1909 tarihli haberinde “*Girit Meselesi*” üzerinde durmuştur. Gazete, “*Girit Meselesi*” başlıklı yazısı ile halkın ve gazetelerin gözlerini bu meseleye çevirmiş olduklarını belirtmiştir⁸⁶.

Şems gazetesi, yayınlanmış olduğu dönemde gündemde olan ve önemli bir olay olarak nitelendirdiği Girit meselesinden bahsetmiştir. Girit Adası üzerinde diğer ulusların ve Osmanlı Devleti’nin adayı nasıl ele geçirdiği üzerinde durmuştur. Buna göre; Girit Adası’nın, Rodos’tan 150 ve Yunanistan’dan 95 mil uzaklıkta olduğunu ve adanın Rum, İslam teb’ası olmak üzere toplam 300.000 nüfusa sahip olduğunu belirtmiştir. Ada’nın özelliklerine değindikten sonra gazete, Ada’nın Yunanlılardan sonra Romanyalılara sonra da Emeviler zamanında İslam devletlerine geçmiş olduğunu söylemiştir. Osmanlıların eline ise ilk olarak Sultan İbrahim Han zamanında geçmiş olduğuna değinmiştir. Adanın Osmanlılar tarafından ele geçirilmesinin sebebi olarak da Darüssaadet ağalığından Mısır’a giden Sefil Âğa’nın rakip olduğu Kümbet’in Girit yakınlarında Malta korsanları tarafından ele geçirilmesi olarak açıklamıştır⁸⁷.

Yusuf Paşa’nın kumandası altındaki Osmanlı Askerinin Girit’i kuşatarak elli günden sonra Hanya Kalesi’ni feth ettiğini, bir sene sonra da Girit kumandanı Hüseyin Paşa’nın komutasında Kandiye’den başka bütün Girit Adası’nı Osmanlı topraklarına dâhil etmiş olduğunu belirtmiştir⁸⁸. Şems gazetesi, Kandiye Kalesi’nin Sultan Mehmet Han zamanında Köprülüzade Fazıl Ahmed Paşa’nın gayretleri ile ele geçirilmiş olduğunu ifade etmiştir⁸⁹.

Şems gazetesi aynı zamanda Girit halkının devletin başına her türlü musibetler açtığını belirttikten sonra, Girit halkının Osmanlı Devleti’nin göstermiş olduğu hoşgörü karşılığında Osmanlı Devleti’ne şükranlarını belirtecekleri yerde devlete karşı zorluk çıkarmalarını kına-

⁸⁵ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

⁸⁶ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 1.

⁸⁷ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 1.

⁸⁸ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 1.

⁸⁹ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 2.

mıştır. Ayrıca Yunan palikaryalarının görülmemiş vahşilikler ve mezalimlere sebep olduklarını da ilave etmiştir⁹⁰. Yunanlıların bu durumuna karşılık Büyük devletlerin bile Yunanlılara müdahale etmeye başlamış olduklarını belirtmiştir⁹¹. Şems gazetesi, verdiği haberlerde Yunan vahşetinin dehşetini vurgulamıştır.

Yunanlıların bu vahşetlerine karşı, Osmanlı Devleti'nin muharebe yapmak zorunda kaldığını da ifade etmiştir. Yapılan muharebe Osmanlı Devleti'nin başarısı ile sonuçlanmış ve ilerleyen Osmanlı ordusunun Teselya'yı ele geçirmiş olduklarını da yazmıştır. Muharebe sonucu imzalanan antlaşma ile Girit Adası üzerinde Osmanlı başarısına göz yumularak ada, İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya hükümetleri tarafından işgal altına alınmış olduğu ve Yunanlı bir komiser tarafından idare edilmesinin kararlaştırıldığını belirtmiştir⁹². Böylece bu fikrin Büyük Devletlerden çıktığını da vurgulayan gazete, bu durumdan hoşnut olmadığını da ifade etmiştir.

2.6. Mektup ve Makale

Şems gazetesi kendisine gönderilen mektuplara sütunlarında yer vermiştir. Bunlardan ilk göze çarpan ve Şems'in "*Maarif nezareti levazım dairesi müdir muavini Mehmed Ziya Efendi kardeşimizin mektubu suretidir*" başlığı ile gazetede yer alan mektuptur. Söz konusu mektuptan anlaşıldığı üzere Şems gazetesine övücü sözler söylenmiş ve Şems gazetesi için bir beyit yazdığı üzerinde durulmuştur⁹³. Şems gazetesinin de Şems gazetesi için övücü sözler içeren bu mektubu gönderen şahsa teşekkür etmeyi unutmadığı görülmektedir⁹⁴.

Şems gazetesinde yazıları bulunan Memduh adlı kişiye Aksaray'dan bir mektup gönderildiği anlaşılmaktadır. Şems gazetesinde, gelen mektup değil de Memduh adlı yazarın cevabına yer verilmiştir. Ya da gazetenin 11. sayısı eksik olması nedeniyle bu mektubu göremedik. Bu nedenle sadece gazete sütunlarında Memduh adlı yazarın cevabını görmekteyiz⁹⁵.

⁹⁰ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 2.

⁹¹ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 2.

⁹² Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 2.

⁹³ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 1.

⁹⁴ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 1.

⁹⁵ Şems, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909), nr. 12, s. 3; Şems gazetesinin 14. numarasında ve 16. numaralarında yine Memduh adlı kişinin yazmış olduğu cevabın devamına yer verilmiştir. Bkz. Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 2; Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 2-3.

Şems gazetesinde “*Mazi, hâl, istikbâl*” başlıklı bir makaleyi görmekteyiz. Söz konusu makale, Mehmed Naci adlı bir yazar tarafından kaleme alınmıştır. Makale Hicret-i pür-saadet-i nebeviyyeden sonrası 1293 sene kadar geçen bir zamandan bahsetmiş, gelinen nokta ve gelecek üzerindeki düşünce dile getirilmiştir⁹⁶.

2.7. Edebiyat

Şems gazetesinde göze çarpan yazılardan biri de şiirdir. Gazelin gazete sütunlarında çokça yer kapladığı görülmektedir. Gazetenin hemen hemen her sayısında sıkça şiirle karşılaşmaktadır. Şiirlerin hemen altında da anlamı verilmekle okurlarının daha iyi anlaması sağlanmıştır. Şiirlerin anlamlarına bakıldığında da daha çok dinî yönden ders vermek amaçlandığı da anlaşılmaktadır. Bunlardan biri Ahmet Remzi Efendi’nin yazmış olduğu şiirdir.

“Asmanha ve zemin pek sebeb dan

Gezdühat kudret-i Hakk şedayan

Teveccüh-i keremi miyan sebebdır

Izdırhat veya gayaleş bîhaber”

Allahu tealanın kudret ağacında elma içinde kurdun olduğunu ve elmanın ne olduğunu bile bilmeyen kurdun vakti gelip elma içinde yer aldığını ve yine vakti gelip helak olup gittiğini ifade etmiştir. Sen de elma içinde kurdun durumuna düşme sözleri ile kulu uyaran bir anlamı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Şems Gazetesi “*Teşekkür*” yazısı ile Ahmet Remzi Efendi’yi de tebrik etmekten geri durmamıştır⁹⁷.

Şems Gazetesi, sayfalarında şöyle bir beyte de yer vermiştir⁹⁸.

“(Tesdis-i⁹⁹ beyt-i Fevzi der tevhidyarı)

Gel berü ey salik Allahcu

⁹⁶ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s 1; Şems, ... Mayıs 1325 (1 Haziran 1909), nr. 17, s. 1.

⁹⁷ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 2.

⁹⁸ Şems, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 3–4.

⁹⁹ Bir şiirin beyitlerine aynı vezin ve kafiyyede dörder mısra katılarak her beytin altı mısra çıkarılmasıdır. Bkz. Ferid Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*, Aydın Kitabevi, Ankara 2006, s. 1089.

Masivadan kalbini kıl şest ü şu
 Al hakikat gülşeninden bir koku
 Arş ü ferşin vasfını bir yana ko
 Kudret-i Hakka delil olmaz mı bu
 İhsan takvim ola bir katre su
 Sania oldunsa istidlal cu
 Dinle her bir zerreden avaz hu
 Hakkı tesbih eyliyor eşpa-i kamu
 Eh-li tevhide gerekmez ki tenü
 Kudret-i Hakka delil olmaz mı bu
 İhsan takvim ola bir katre su
 Eyleme bir an nehri subsu
 Sende âlem-i mendubdur gel berü
 Enfes ü anmada baksan mubemmu
 Her biri dir (La Allah-ı vahde)
 Kudret-i Hakka delil olmaz mı bu
 İhsan takvim ola bir katre su
 Yok, iken var oldu bu zeşt ü negü
 Kıl tefekkür-i halkın i nebk-i hu
 Şöyle dursun Şems ü kevkeb-i mecruhu
 Fevzi arif ne söyler al oku
 Kudret-i Hakka delil olmaz mı bu
 İhsan takvim ola bir katre su
 Ehl-i fen ehl-i hâkem ba arzu
 Zerrenin icadına işte galu
 Her begi aciz şod-i remzi begü

Zinahı kadir akhemü
Kudret-i Hakka delil olmaz mı bu
*İhsan takvim ola bir katre su*¹⁰⁰

Yine Şems gazetesinde Hezele adlı yazarın gündemde olan olayları anlatmak amacıyla şiir türünü kullandığı görülmektedir. Buna göre yazar şöyle seslenmiştir¹⁰¹.

“Siyaset şimdilik kalmış gibi unvan-ı resmiyede
Mudber muktedirler yok mudur divan-ı resmiyede
Şaşırdı galiba mebus ile ayan-ı resmiyede
(Görür asayiş-i millet fakat ilân-ı resmiyede)
(Hükümet yoldaki hırsızlara bilmem müsebbib mi)
Bu hırsızlar gezer bi muhabba sağ ile solda
Polislerden tehaşi cebr ü şiddet yok karakolda
Heman sen kendini kurtar basir u muhteriz ol da
(soyulmakda mürettibler giderken her gece yolda)
(Acaba bunlar cezayı nakdi-i sehi mürettib mi)”?

Şems Gazetesi, “*kıt’a-i tebrikiye*” başlığı ile bir kişinin Şems Gazetesi hakkında yazmış olduğu şiire de sayfalarında yer vermiştir. Söz konusu şiir¹⁰²:

“Öyle bir Şems-i muteber kim bi akval bi kemüf
Müşteridir farsa bin olmağa Şems-i sema
Müşerref-i irfandan olsun şa’şa’a baş kemal
Eylesün tenvir-i cism karanlık daima”

¹⁰⁰ Şems, 27 Kanun-ı Sani 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 3–4.

¹⁰¹ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

¹⁰² Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

Ahmet Remziü'l-Mevlevî adlı kişinin yazmış olduğu gazele de Şems gazetesi tarafından gazete sütunlarında yer verilmiştir. Söz konusu gazel şöyledir¹⁰³:

“Gazel

Bülbülüm ama gül-i ranayı virsen istemem
Vamık-ı sadık benem andur i virsen istemem
Ey felek gam istemem senden yetişmez takatin
Serneser dünya ve mafihayı virsen istemem
Teşne-i lâl ü leb dildarum ey saki bana
Selsebili zemzemi sahbayı virsen istemem
Yok, terakki itmeye gönlümde bir mil heves
Ben fakirim rütbe-i balayı virsen istemem
Sail-i dergâh (Mevlana) benim ey Remzi bana
Şevket dar-ı edkel afiyayı virsen istemem”

Şems gazetesinin sütunlarında yer verdiği diğer eserler de farsça şiirlerdir. Bunlardan ilk olarak göze çarpan *Mevlânâ Câmi*¹⁰⁴ hazretlerinin *işar Farisisinden mütercüm “tevhid”* yazısı ile vermiş olduğu yazısıdır. Buna göre¹⁰⁵:

“Ancak ilahdır alsa vahid
 Hem odur gaib, hem şahid
 Cümle ezdad ile eyler o zuhur

¹⁰³ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2. Mevlânâ Şems-i Tebriz-i ile karşılaşmasını da gazele yansıtmıştır. Mevlânâ yazmış olduğu gazellerinde Şems Tebriz-i ile altmış iki yaşında karşılaşmış olduğunu, Altmışından sonra ise Şems-i Tebriz-i gibi bir zata ulaşmış olduğunu yazmış olduğu gazelinde belirtmiştir. Bkz. Sezai Küçük, *Mevleviliğin ...*, s. 273-274.

¹⁰⁴ Câmi İran’ın XV. Asırda yetişmiş büyük mutasavvıf, mütefekkir ve âlim şâiri; Fatih’le muhabere etmiştir. Asıl adı Abdurrahman’dır. Birçok manzum ve mensur eserleri vardır. Bizde Câmi adıyla şöhet bulan eseri Arap nahvine ait kafiyein şerhi olup vaktiyle medreselerde okutulmaktaydı. Bkz. Ferid Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*, s. 124.

¹⁰⁵ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 3.

*Olamaz bir şey ona asla zasd
 Şekl-i âdemde odur o mescûd
 Odur o silk-i mülkde sacid
 İki âlemde bir o ey Câmî!
 Göremez vahidi ala vahid”*

Bu gazelin hemen arkasından “*Farisiden Tercüme*” başlığı ile başka dize görülmüş-
 tür¹⁰⁶.

*“Hakikat ilmi kalbe aiddir
 Ders ile sine itmez istiktab
 Bin kütübhane olsa faide yok
 Olmadıkça cihanda sine kitab!”*

Yine Şems gazetesinin, Cenab-ı Bahaddin Veled’in aşknamesinden “*aşk*” adlı şiirinin
 tercümesine de sayfalarında yer verdiği görülmektedir. Söz konusu şiir şöyledir¹⁰⁷:

“Aşk bir genizde tutmuşdu korlu nagehan eyledi arz-ı didar

*Aşk çün âleme gösterdi şüun
 Şi’rler pençesine oldu zebun
 Bu nice âlemlere kıldı cvelan
 Bulmadı kendine bir yer şâyân
 Nefsinden yine pervan itdi.
 Çıkdı sahra-yı vücuda gitdi
 Nice bin şekille gösterdi eser
 Görsün asarını erbâb-ı baser
 Güllere gâhî göründü bülbül
 Görünüb gâhî de bülbüllere gül
 Kime itdiyse tecelli bir an*

¹⁰⁶ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 3.

¹⁰⁷ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 3–4.

*Kıldı her varını mahv-ı talan
Gâhî keşf itdi gâhî çekdi nikâb
Ki sevab oldu gâhî oldu nikâb*

*Her kime aşk inayet itdi
Anı her demde himayet itdi
Aşk-ı dame-i dil insanıdır
Aşk mecmu bir beşanidir
Gâhî gafilleri gafil eyler*

*Yakar aşk ateşi cism ü canı
Hür iken eyler esir insanı*

Sevk ider küfre Müslümanı gâhî

Bahş ider kâfire imanı gâhî

Yok, gören dameni yarana seni

Nerdedir bilsem anın laneseni

Aşk gözlerden olur gerçi nihan

Biridir daim anın amma can

Her kime aşk olursa rehber

Anı cananına vasil eyler

Aşkdır maye-i aklı ve mecun

Girse hangi dile eyler memnun

Aşkdır ehl-i dile merhem riş

Gâh olur nuş olur kayı niş

Aşkdır dillere ateşte şevk

Olmayan âşık ebed görmez zevk

Aşkdır derde tabib-i hazik

Gâh maşuk olur gâh âşık

Hicret dilde olur, aşk mukim
Kim ise aşk ana yokdur bim
Aşk mihrabı olur can ve dilin
Nedir kablesi bu ab-ı gülün
Aşkdır dilde nişan-ı ihlâs
Aşk için dil odur hane-i şas
Aşkdır cinnet-i dil rahat can
Can ü dil aşkı olur heb cuyan
Hem olur derdüne derman
Hem olur muhnes ü renc-i hicran
Aşk bir şah ki bahtı mesud
Faşıklar olur andan mahmud
Taht-ı kalbin ölü sultanıdır
Can ü dîl bende-i fermanıdır
Aşk bir kanlı muhit-i umman
Ateşiyle yedi derya Suzan
Aşkdır mürgü hüma yaya-i kaf
Aşk bazımca seni sanma kezaf
Hanmanlar anı sığmaz bir an
Tenkiddir kendisine beyt-i cihan”

Şems gazetesi, Bahaddin Veled’in şiirine sayfasında çokça yer vermiştir. Diğer sayfalarında da bunun devamı olduğuna değinmiştir, böylece gazete bu şiire çok önem vermiştir. Adı geçen bu şiirin diğer sayfalarında da yer aldığını görmekteyiz¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 2–4; Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 2;

Gazetede bunlardan başka da çeşitli gazellere yer verildiği görülmektedir. “Gazel-i Maruz” başlıklı ve Nazıra- fi sene 1299 tarihli gazel de şöyledir¹⁰⁹:

“Gazel-i maruz

Nazıra- fi sene 1299

İstidad itdikçe zulm-i ehl-i vatan gayretlenir

Her tabib, oldukça müşted hastalık cüretlenir

Her zekâ muztar kalır nadanı elzam itmede

Cism-i hınzıra nüfuzu danenin asretlenir

O memamir nur salah ifratıyla takritden

Şule-i şemsiye vakt-i zuhurda kuvvetlenir

Meyl-i hürriyet bulur kayd-ı esaretle vücud

Görme dil en hakir âmâlini hasretlenir

Suud dehr-i elzem ise cah almalı mazlumlara

Tecrinkerân mihmet-i adl ile şöhretlenir

Zulm iderler en ziyade hak tarafdaranına

Sevdiğinden devr olursa bir kişi refatlenir

Merd için namus ü ulviyetle kaimdir hayat

Varlığım zilet olursa yokluğum zimmetlenir

Çeşm-i deyü müstebibde zerre-i zillet olur

Nezd-i Hakda der heva hak olan izzetlenir

İtinaf itse acımı hüzn ile (....) eğer

Hub-ı azadı ile müeellüf olan izzetlenir”

¹⁰⁹ Şems, 22 Nisan 1325 (4 Mayıs 1909), nr. 13, s. 1.

2.8. İç ve Dış güzellik

Şems gazetesinin yazılarına baktığımızda gazetenin daha çok dinî karaktere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim gazetede yer alan yazıların bir Mevlevî kaleminden çıktığını göstermektedir¹¹⁰. Ayrıca Şems gazetesinin yazılarından da Allah’a hitap, dinî öğütleyici sözler yer aldığı gözlenmektedir. Ayrıca bazı yazılarında Allah’ı ifade etmesinden de anlaşılmaktadır. Gazetede bu tür yazılara baktığımızda özellikle temizlikten bahsedilmektedir.

Şems gazetesi, “Süs”, başlığı ile temizlikten bahsetmiştir ki, bu temizliğin iki çeşit olduğu üzerinde durmuştur. Bunlardan birincisi nezafet, ikincisi ise intizamdır. İntizamın insanların vücuduna inen en ulu hizmet olarak değerlendirmiştir. Müslümanlarca nezafet masası olarak adlandırılan, ancak Şems gazetesinin abdest musluğu olarak adlandırdığı abdest alınan yerden bahsedilmiştir. Burada abdest alınması için gerekli olan malzemelerin bulunduğu bahsetmiştir. Gazete, söz konusu malzemeler içerisinde sünger, sabun, misvak, diş ilacı, taraklar ve elbise fırçası bulunduğunu belirtmiştir¹¹¹.

Ayrıca gazete bu konuda daha ayrıntılı bilgi vermeyi sürdürmüştür¹¹²:

“Kübra-yı İslâmiye zikür ve asat geceleri yatağa varmazdan evvel dişlerine güzelce misvak tutmak yüz göz ile kulaklarının ve gerdan ve göğüs ve koltuk altlarının her tarafını ve ayaklarını misk sabunu sürülmüş sünger ile temizce silüb vücudunu ramçe-i kerime-i tabiyeden kurtardıkdan sonra yatağa yatmak sabahleyin kalkınca evvela misvak tutunub muahharen ya büsbütün yıkanarak yahud akşamki münval üzere sünger ile tatbir olunmak hususlarını abdest ve gusülferaiz şeriyesinden başka bir vazife-i nazife-i zarifane ad eylemişlerdir ki bu sûretle hissinden alabileceği zevk tabii kat ender kat müzdâd olur vücudu her yüzden istirahat ve nezahet kesb ider.”

Şems gazetesi sayfalarında bir de “Güzel Sözler” koyarak insanlara öğütlerde bulunmuşlardır. Bununla insanların davranışlarına biraz olsun çeki düzen vermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili olarak gazetede yer alan güzel sözler şöyledir¹¹³:

¹¹⁰ Şems gazetesi, kendisini Mevlânâdan olduğunu ifade etmiştir. Şems gazetesi “Güzel Sözler” başlıklı yazısında da şöyle bir ifade kullanmıştır: “Şems Mevlevî bir dem teveccüh eyledi bizde etdik su-yi Şemse zade asa ince zab bizse zaten bendegân Şems ve Mevlana’danız ve aceb oldu şemsiye artık intisab” Bkz. Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 3.

¹¹¹ Şems, 27 Kanun-ı Sanî 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 4.

¹¹² Şems, 27 Kanun-ı Sanî 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 4.

¹¹³ Şems, 27 Kanun-ı Sanî 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 3.

“Bir kişinin doğruluk ve dostluğunu anladığın ve onu kendine fikren uygun bulduğun zaman kalbini ona açmayı ve ona emanet etmekten çekinme”.

Bir hayr uğrunda sarf edilen zamanda çekilen sıkıntılar bir bayana karşı asla şüpheyile teessüf olmamalıdır.

Bir kimsenin başka bir kimseye ölüm anında vereceği bir şey var ise o da bol keseden bol bol nasihattir.

Baht ve zenginlik o kadar hafif huyludur ki en ziyade müsaid olduğu kimseleri bile pek çabuk terk edebilir.

Göz görünen şeylere tespitle kulaktan sonra en ziyade ruha mensuptur en latif hareketiyle ruhun en şiddetli güzelliklerini anlatmaya gücü yeter.

İnsan başkalarını aldatmakla meşgul olduğu bir zamanda pek kolay aldanabilir.

İnsanı, akılsız baş, gönülden görmeyi terk ettirecek bir şey var ise o da kin ve gururdur.

İnsanların mutluluğuna en ziyade yardım eden şey gençlerin fikir ve kalbini kuvvetlendirmek için sarf edilen mesaidir”

Gazete yine bir başka sayısında da güzel sözlere yer vermiştir. Bunlardan bir kaçını vermek gerekirse şöyle¹¹⁴:

“Dünyada en bahtiyar ve mesud olanlar bile halini bir tefekkür ile avamdan ziyade âleme hedef olduğunu teslim ve tasdik eyler.

Akıl bütün devre-i cihanı o emr muka itaate ebna-yi cinsine hürmete vatana hidmete hasr ve vakf eder.

Akıl olanlar ya haceti veyahud haceti için lüzum görünmedikçe söz söylemeyendir.”

“Başkaları için gayr-i kabil keşf olan kalp insanı kendisi için dahi az ehemmiyetli bir ser hafi değildir.

İnsan ne derece afif ve namuskâr olur ise başkalarının da öyle olmadıklarına itimat etmesi o derece olur.

Arablar fütuhatta ziyadesiyle şeref ve şan kazanmış bir millettir. Hikmet ve san’at sayesinde ilerleyip iyi dereceye yükselmişlerdir.

Bulunmuş oldukları yerde pek çok olay ve cinayetler yaşanan ahaliye çok az medenidir denilebilir. Çünkü medeniyet uygun ve güzel davranışla yayılmaya müsaittir.

¹¹⁴ Şems, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909), nr. 5, s. 4.

Hakikatten ayrılarak ve sizden korkmayarak teb'anıza hoş gelmeyen ve aleyhinizde söz söyleyen kimselere karşı muhabbet eden ve sözlerini dinlemeğe teşebbüs eden bir halkın en güzel en mükemmel terbiyeleri ancak sahibinin olgunluk erdemleridir¹¹⁵”.

Şems gazetesi insanların hırs ve tamah peşinde olmamaları gerektiği üzerinde de durarak okuyucularını bu türlü alışkanlıkların insanlar için iyi olmayacağını da vurgulamaya çalışmıştır. Bununla ilgili olarak, Efendimizin bir sözünü belirtmiştir ki bu ise şöyledir: “İnsanoğlunun bir gün yaşlanacağını ancak onda devamlı genç kalanın ise hırs olduğudur”. Bununla bu tür davranışlardan, alışkanlıklardan vazgeçilmesi gerektiği üzerinde durmuştur¹¹⁶.

Bununla ilgili bir başka haberinde de gazete, “*Beşerin Saadet Hali*” başlıklı yazısıyla da bu tür alışkanlıklardan uzak durulması gerektiği üzerinde durduğu görülmektedir¹¹⁷.

Şems gazetesi ahlâka da önem vermiştir. Bu nedenle sayfalarında ahlâk ile ilgili yazılarına yer verdiği görülmektedir. “*Sahaif-i Metrûkeden*” başlıklı yazısında insanların ahlaka ve hizmete muhtaç olduğunu ifade etmiştir. Ahlâkı bozulmuş bir milletin, bir kavmin hedeflerine asla ulaşamayacağını belirttikten sonra, ümmet-i İslâmiyede ahlâkımızın, dinimizin, dünyevî mutluluğumuzun bir hazinesi olarak değerlendirmiştir¹¹⁸.

Şems gazetesi yazarları ahlâkla ilgili yazılarına yer vermesinin sebebi olarak, diğer gazetelerin de sütunlarında ahlâka yer verip ahlâktan insanlara da bahsetmelerini istemektedir.¹¹⁹

Yine gazete ahlâk ile ilgili olarak Peygamber Efendimizin iki hadisine de yer vermiştir¹²⁰:

“Ahlâk hasta ashabının âleme ülfet iden ve âlemlî yekdiglerine ülfet itdiren selamet ve refet teb'a malik kimselerin nazar-ı kudsiyet eser-i nebutinahilerinde en makbul ve mahyub oldukları ve ikincisinde dahi hüsn-i ahlâk ve hüsn-i mücâveretin yani bir arada asude yaşamının, ümeran-ı memalik ve tezyid ümera hidmet ideceği emr ve izah buyurulmuşdur”

Gazete yukarıda görüldüğü gibi ahlâkın önemli olduğunu hadislerden örnekler vererek açıklamıştır. Şems gazetesinde benzer yazılar ahlâk konusu çerçevesinde işlenmeye devam

¹¹⁵ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 4.

¹¹⁶ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 3.

¹¹⁷ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 2.

¹¹⁸ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 1.

¹¹⁹ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 1.

¹²⁰ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 1.

edilmiştir. Nitekim Nureddin Rüşdü adlı bir yazar tarafından kaleme alınan “*O’na! Yâd-ı ma-zîyle mümtaz feryad*” başlıklı yazısı ile O’na diye Allah’a hitap ettiğini de görmekteyiz¹²¹.

İşte Şems gazetesi bu yazıları ile insanlara manevî güzellikler sunmaya çalışmıştır. Bunu da gerek güzel sözlerle, gerekse ahlâk ile ilgili yazıları ile yapmıştır. Özellikle ahlâka önem veren gazete diğer gazetelere de ahlâk ile ilgili yazılara bir nebze de olsa sayfalarında yer ayırmalarını tavsiye ettiğini görmekteyiz.

2.9. Basının Sitemi

Şems gazetesi yazarlarının, Konya’da ve Konya dışında gelişen olaylara yer vermekle beraber bir de diğer gazetelerin yazılarını da eleştiren yazılar kaleme aldığını görmekteyiz. Nitekim gazetede bazı nüshalarda “*Feryad*” başlığı ile diğer gazetelerin yazıları değerlendirilmiştir. Şems gazetesi, buhran döneminin yaşandığı bir zamanda vatan ve millet menfaati için vatana ve millete hizmet etmesi gereken gazetelerin son zamanlardaki hareketlerinin uygun olmadığını söylemiştir.

Şems gazetesi, diğer gazetelerin özellikle hürriyet düşmanlarının, menfaatperestlerin oyununa gelmemeleri gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca bu tür kişilerin yani hürriyete karşı gelenlerin düşüncelerini aktarmakla hürriyet yanlısı tavırlarından vazgeçerek bu tür kişilerin tercümanı olmalarını da yadırgamıştır. Bu nedenle iş gazetelere düşerse Millet Meclisinin ne gereği var şeklinde cümleler kurarak asıl görüşlerin son noktasının Millet Meclisine ait olduğu, ayrıca hürriyetin devamlılığının ya da kaldırılmasının kararı millet meclisinin olduğunu vurgulamıştır. Bununla gazete menfaatperestlerin tuzağına düşen gazetelere seslenmiştir¹²². Gazetede bu konuyla ilgili cümleler yer almaktadır¹²³:

“Kamil Paşa menafi-i meşrutiyet bir kabahat imiş ve sükût eylemiş, Hilmi Paşa iş-güzâr değilmiş bunları takdir edecek olan meclis-i millî hâl faaliyette iken onun kararlarına itiraz etmek ba-husus vükela-yı milleti tahkire kadar cesaret göstermek insanın aynaya bakıp da kendi hayalini tahkir etmesi kadar gülünç olmuyor mu.”

¹²¹ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 3.

¹²² Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 1.

¹²³ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 1.

Şems gazetesi, bu tür yazıları olan gazetelere söz konusu davranışlarından vazgeçmeleri gerektiği üzerinde de durarak vatan ve vatanın evlatları olarak susmaları gerektiğini ifade ederek onlara seslenmiş olduğunu görmekteyiz¹²⁴.

Şems gazetesi diğer gazetelerin hürriyet aleyhine yazılarını eleştirerek, onlara karşı si-temini belirtmekten de geri durmamıştır. Ayrıca hürriyetin vatan ve vatan evladı için önemini vurgulamış ve bu nedenle diğer gazetelerin hürriyet karşıtı olanların oyunlarını gelmemelerine değinerek hürriyetin önemini bir kez daha vurgulamış olduğunu görmekteyiz.

Şems gazetesinin bir başka sitemi bu kez gazetelerin yazımına engel olmak isteyenlerin varlığı konusudur. Bu durumu halka duyurmak amacıyla “*Gazetelere Karşı Sendika*” başlıklı yazısı ile haber vermiştir. Buna göre, gazetelerin sürümüne engel olmak isteyenlerin Konya şehrinde sendikalar kurduğunu ifade etmiştir¹²⁵. Diğer taraftan Şems gazetesi, “*Bir Hasbihâl*” başlıklı yazısı ile yine gazetelere siper aldığı görülmektedir. Gazete, özellikle hürriyetin ilânından sonra bütün herkesin daha çok istibdad yanlı kişilerin hatib, muharrir, diplomat olduğu üzerinde durmuştur. Ayrıca “*herkesin ağzına urulan kilidler çözülmüş*” ifadelerini de kullanarak bu düşüncelerini kanıtlar nitelikte olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle gazetelerin bu konuda pek çok yazıya yer verdiğini, ancak bu yazılanları okuyanların yine kendileri olduğu üzerinde de durmuştur¹²⁶.

Şems gazetesi, Konya’daki basın için şöyle demiştir: Bizim ufak Konyamızı bile maş-ruk-ı irfan haline getirmekle işe başlayan kalem erbapları ilk olarak Anadolu’daki gelişmeleri cümle âleme ilân etmek amacıyla haftada üç kez yayınlanmaya başlamıştır¹²⁷.

Şems gazetesi bu yazıları ile hürriyetin ilânının ardından kiminin kendi çıkarı nedeniyle karalayıcı yazı yazdığı ya da konu hakkında herkesin kendince yorum yaptığı üzerinde durmuştur. Şems gazetesinin ise Konya’da Meşrik-ı İrfan matbuasında yayınlanması ile hürriyetin ilanı ya da Anadolu’daki gelişmelerin aktarılması amacıyla olduğuna da değinmekten geri durmadığını görmekteyiz.

¹²⁴ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 1.

¹²⁵ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 3.

¹²⁶ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 4.

¹²⁷ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 4.

2.10. Meteorolojik Haberler

Şems gazetesi bir de Konya halkına hava durumunu aktarmayı ihmal etmemiştir. Ancak bu daha çok günlük hava olayları şeklinde değil, genel olarak uzun süren olumsuz hava olayları şeklinde kendini göstermiştir. Hava durumu ile ilgili olarak gazetenin haberleri şöyledir.

Şems gazetesi, Konya’da devam eden kuraklık nedeniyle mahsullerin verimli olamaması nedeniyle rahmete yani yağmura ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Devam eden kuraklık nedeniyle ve de ihtiyaç duyulan yağmur dolayısı ile duaya çıkılması üzerinde durmuştur¹²⁸.

Ayrıca gazete söz konusu kuraklık nedeniyle Konya’da her sene ilkbaharda yağmursuzluktan görülen olumsuzlukların bu sene de baş göstermeğe başladığını belirtmiştir. Aynı zamanda gerçekten yağmura ihtiyaç duyulduğunu da ifade etmiştir. Gazete birkaç gün öncesinde biraz yağmurun yağdığını daha çok serpinti halinde olduğunu ancak rüzgârın yağmur bulutlarını darma dağın ettiğini de belirtmiştir¹²⁹.

Gazete yine bir başka hava durumu haberinde İzmir’de de yağmur yağmaması sonucu duaya çıkıldığını belirtmiştir. Bunu da gazetelerden haber aldığını ifade etmiştir. Konya’da da bu şekilde bir yağmur duasına çıkılması halinde duanın kabul olacağından şüphe olmadığını da vurgulamıştır. Bu nedenle ulemanın himmet ve gayretlerini ümit etmekte olduğunu da belirtmekten geri durmamıştır¹³⁰.

İşte Şems gazetesi hava ile ilgili vermiş olduğu haberlerinde daha çok uzun süren olumsuz hava olaylarından halkı haberdar etmiştir. Ayrıca yazıları ile mahsullere yağmurun ihtiyaç olmasından dolayı halkın duaya çıkması gerektiğine de yer vererek halkı bu konuda teşebbüste bulunmaya çalışmış olduğunu görmekteyiz.

¹²⁸ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 3.

¹²⁹ Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 4.

¹³⁰ Şems, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909), nr. 14, s. 4.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEMS GAZETESİNE GÖRE 1908–1909 YILLARINDA KONYA

Abdülmecid'in ölümünün ardından tahta çıkan Abdülaziz (1861–1876) fermanlara sadık kalacağı konusunda söz vermesine karşılık bunu yapmamıştır. Bu tutumu, Genç Osmanlıların kendisine muhalefet etmelerine neden olmuştur. Genç Osmanlılar, Tanzimatı destekliyorlardı fakat yönetimin mutlakıyetçi tutumunu sürdürmesi, yabancı müdahaleleri artırması, eşitlik uygulamasının Müslümanlara zarar vermesi gibi olumsuz sonuçlarını eleştirmektedirler. Bu nedenle onlara göre çözüm, özgürlüğün gerçekleşmesiydi¹³¹. Bu düşünce Mithat Paşa'nın sadrazam olmasının ardından Padişahın onayının da alınması ile 23 Aralık 1876 tarihinde Kanun-i Esasî ilân edilerek meşrutî sisteme geçilmesi ile hayata geçirilmiştir¹³².

I. Meşrutiyet, bir yandan 1877–78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkması, diğer yandan hükümeti ve yönetimi kontrol amacı ile mecliste yapılan sert eleştiriler nedeniyle uzun ömürlü olmamıştır. Bütün bu olumsuzlukların ardından Sultan II. Abdülhamit, Anayasanın 113. maddesinin kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak, 13 Şubat 1878 tarihinde Meclis-i Mebusan'ı kapatması ile I. Meşrutiyet dönemi sona erdirilmiştir¹³³.

Meşrutiyet yönetimin sona ermesi Jön Türkleri memnun etmemiştir. Böylece başlayan istibdad dönemini engellemek amacı ile tekrar faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ayrıca Mithat Paşa'nın anayasasını uygulamaktan vazgeçmesi üzerine II. Abdülhamit'in politikasına karşı muhalefet eden değişik gruplar da ortaya çıkmaya başlamıştır¹³⁴.

II. Abdülhamit'e muhalefet bayrağını çeken grup ülkenin aydınlarıdır. Onların istekleri Meşrutiyet yönetiminin tekrar kurulmasıdır. Bu nedenle bazı aydınlar kendi aralarında yaptıkları görüşmeler sonucu "İttihad-i Osmanî Cemiyeti" ni meydana çıkarmışlardır. İbrahim Temo tarafından 1889 yılı Mayıs ayında bu cemiyet kurulmuştur. Cemiyet gizlidir ve cemiyetin bir numaralı üyesi İbrahim Temo'dur¹³⁵.

¹³¹ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, s. 123.

¹³² Selda Kaya Kılıç, *1876 Kanun-i Esasî'nin Hazırlanması ve Meclis-i Mebusan'ın Toplanması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1991, s. 221.

¹³³ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s. 838.

¹³⁴ Kemal H. Karpat, "I. Meşrutîye Dönemi ve II. Abdülhamit'in Saltanatı (1876–1909)", *Türkler*, C. 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 886.

¹³⁵ Osman Demirbaş, *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Milli Mücadele*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999, s. 6.

İttihat ve Terakki cemiyetinin faaliyetlerini hızlandırması, 1877 yılında Meclisin II. Abdülhamit tarafından kapatılması ile başlayan istibdad dönemi meşrutiyet yönetiminin yeniden kurulmasını isteyenlerin başkaldırmaları sonucu 23 Temmuz 1908 tarihinde II. Abdülhamit tarafından yeniden Meşrutiyet kurulması ile sona ermiş ve II. Meşrutiyet dönemi başlamıştır. II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte ülkede hürriyet rüzgârı esmiş, kısa süre içinde siyasî partiler kurulmuş, sayısız gazete, dergi yayın hayatına başlamıştır. Tanzimat'ın 1877'ye kadar yoğun bir şekilde yaşattığı sosyal ve siyasî atmosfer, toplumsal hayata geri gelmiştir¹³⁶.

II. Meşrutiyet'in ilân edilmesi, Kanun-i Esasî'nin yeniden yürürlüğe girmesi içeride büyük bir sevinç yaşatmıştır. II. Abdülhamit'in meşrutiyeti ilân etmesi halkta büyük coşku uyandırmıştır¹³⁷.

Peki, II. Meşrutiyet Konya'da nasıl karşılanmıştır? Konya'da Meşrutiyet'in ilânı tüm vatandaşlar arasında büyük sevinçle karşılanmıştır. Vatandaşlar birbirlerini tebrik ederek Meşrutiyet'i kutlamışlardır. Hep birlikte neşe içerisinde “*yaşasın millet, yaşasın hürriyet*” sözleri ile sevinçlerini dile getirmişlerdir¹³⁸.

Konya Vilâyet gazetesi¹³⁹, cülus-ı hümayûn töreninin, Meşrutiyet'in yeniden ilân edilmesinin verdiği sevinçle daha önce yapılan merasimlerin yanı sıra görkemli geçtiğini ve hürriyet sevinci yaşayan bütün Osmanlıların, Padişahlarına ait dualarını 31 Ağustosta kalben, vicdanen ve iki yüzlülükten uzak bir şekilde yerine getirdiklerini ifade etmiştir¹⁴⁰. Ancak Konya'daki sevinç kısa süreli olmuştur. Bunun arkasında yatan sebep ise İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin halka sevinç gösterilerine son vererek herkesin kendi işleri ile vazifeleri ile ilgilenmeleri gerektiğini söylemeleridir¹⁴¹. Kısaca II. Meşrutiyet kutlamaları Konya'da, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Konya halkına müdahale etmesi ile kısa süreli olmuştur.

Şems gazetesinin yayın hayatına başladığı dönemde (1909 yılı) ise Konya'da II. Abdülhamit'in ve istibdad döneminin son demlerinin olduğu görülmüştür. Şems gazetesinin yazıla-

¹³⁶ Hakan Sazyek, “II. Meşrutiyet'in İlânı ve Şiirimizdeki Yankısı”, *Türkoloji Dergisi*, C. 11, Sayı 1, Ankara 1993, s. 263.

¹³⁷ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl...*, s. 849.

¹³⁸ Fatma Keser, *Konya Vilayet Gazetesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2008, s. 70–80.

¹³⁹ Konya Vilâyet Gazetesi, Konya'nın bilinen ilk gazetesi, 16 Kasım 1870 tarihinde vilâyet adına haftalık olarak çıkartılmaya başlanan *Konya* adlı gazetedir. Bkz. Caner Arabacı, *Konya Basın...*, s. 45.

¹⁴⁰ Fatma Keser, *Konya Vilayet...*, s. 80.

¹⁴¹ Fatma Keser, *Konya Vilayet...*, s. 85.

rına baktığımızda, gazetenin istibdad dönemine sıcak bakmadığını görmekteyiz. Şems gazetesinde Abdulhak adlı yazarın “*Kamil Paşa ne idi?*” başlıklı yazısında Kamil Paşa’nın istibdad yanlısı olduğunu düşünmekte ve İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin getirmiş olduğu hürriyetin yerine istibdad döneminin alamayacağını da belirtmekten geri durmamıştır¹⁴².

Daha önce ifade ettiğimiz gibi Şems gazetesi yazılarında daha çok hürriyet yanlısı bir hava estiği hissedilmektedir. Hemen hemen çoğu yazısında istibdad dönemi ile hürriyet kısıtlaması vardır. Böylece istibdad taraftarı kınanmakta, hürriyet taraftarı ise alkışlanmaktadır. Bunun en güzel örneğini de Kamil Paşa’nın siyasetinin tenkit edilmesi oluşturmuştur.

Şems gazetesinin yazılarına baktığımızda ise Konya’da 1908 -1909 dönemine damgasını vuran olayların gazeteye yansıdığı görülmektedir. Aşağıda bu dönemlerde Konya şehrinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı Şems gazetesi örneğinde incelenecektir.

1.Sosyal Durum

600 yıldan fazla bir süre dünyanın en önemli coğrafyasında hâkimiyet kuran Kafkasya, Balkanlar ve Orta Doğu gibi en sorunlu üç bölgesinin de içinde olduğu geniş topraklara sahip Osmanlı Devleti¹⁴³, çeşitli din ve ırklara mensup kişileri bünyesinde barındırmıştır. Osmanlı Devleti, toprakları üzerinde yaşayan gayr-i Müslim halkı kendi tebaası olarak görmüş, onlara hak ve özgürlükler tanımıştır¹⁴⁴.

İşte Konya, Müslüman ve gayr-i Müslimlerin bir arada yaşadığı, farklı sosyal ve kültürel değerlerin paylaşıldığı bir coğrafyadır. Ayrıca çeşitli sebeplerle özellikle 1877–78 yıllarından sonra dışarıdan göç eden kişilerin de barındığı bir şehirdir. Şems gazetesinden anlaşıldığı üzere, Konya dışarıdan gelen göçmenlere (Muhacir) de ev sahipliği yapmıştır. Şems gazetesinde muhacirlerle ilgili verilmiş olan bir haberde:

“Karaman Kazası’na tabî Eminler Karyesi ahalisiyle civarına meskûn muhacirin miyanelerinde arazi hakkında zuhur iden bir münazaanın katl ve cerh gibi husûsat ile neticelenmesine binanen men’â esbabının istikmâli zımnında Binbaşı Mehmed Bey ile mülazım ol Hacı

¹⁴² Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 1.

¹⁴³ Erhan Afyoncu, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, C. III, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2004, s. 5.

¹⁴⁴ Esra Ayan, *H. 1330/M. 1912 Tarihli Erciyes Gazetesi’nin 30–42. Sayıları (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006, s. 27.

*Osman Efendi'nin mikdarı kâfi jandarmayı müstahiben mahal-i vakıaya azimet etdiği cümle-i müstahberâtımızdandır*¹⁴⁵.”

Yani Konya şehrinde hem yerli halk hem de muhacirler bir arada yaşamıştır. Şems gazetesinin bu şekilde vermiş olduğu haberinde ise muhacirlerle yerli halk arasında ufak tefek olumsuzlukların da yaşandığı görülmüştür. Ancak bu olumsuzluk yanında Konya halkının muhacirlere yardım eli uzattığı da anlaşılmıştır. Yine Şems gazetesinin muhacirlerle ilgili haberinde Gülbali oğlu Feti Efendi'nin muhacirlere uzatmış olduğu yardım eline de değinmeyi ihmal etmemiştir. Bununla ilgili haberi ise şöyledir:

*“Uhdesine doksan dokuz sene müddet şerâit-i mukarrere ile Koçhisar'ın külliyyet madeni ihale kılınan Gülbali oğlu Feti Efendi'den muhacirin iskânı ianesi olmak üzere tediyesini kabul eylediği yüz liranın istihsalı lâzım geleceği bu kere makam-ı sadaretden vilayete bildirilmiştir*¹⁴⁶”.

2. Kültürel Durum

Osmanlı Devleti XVII. yüzyıl öncesinde, askerî, siyasî, ekonomik, kültür, sanat gibi alanlarda Avrupa Devletleri ve çağdaş İslam devletlerinden ileri bir seviyedeydi. Osmanlılar yine askerî, siyasî, ekonomik, kültür, sanat alanlarında gerilemeye başladığı sırada Avrupa'ya karşı üstünlükleri de sona ermiştir. Böylece Osmanlı Devleti özellikle XVIII. yüzyılda Batı ve Batı teknolojisinden yararlanmak ihtiyacı hissetmiştir. Ancak Batı bilimi ve teknolojisini bir bütün olarak almayarak sadece pratik ihtiyaçları karşılama yönünde faaliyette bulunmuşlardır. Bu nedenle de Osmanlı Devleti ilerleyememiş teknik, kültür ve medeniyette istenilen noktaya gelememişlerdir. Bu durum eğitim yapısı için de geçerlidir.

¹⁴⁵ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 2; 1908 yılında Güney Dobruca ve Deliorman'dan Konya'ya Bulgaristan göçmenleri yerleştirilmiştir. Bunlardan bir kısmı Akşehir civarına iskân ettirilmiştir. Söz konusu muhacirler, birkaç sene yerleştikleri bölgelerde kalmışlar daha sonra “Kahveci Ören” adlı bölgeye yerleştirilmiş ve bunların yerleştiği köye “Meşrutî” adı verilmiştir. Kahveci Ören'de yaşamaya başlayan muhacirler kazmış oldukları kuyulardan içmiş oldukları sulardan çeşitli hastalıklara yakalanmaları sonucu Meşrutî'yi terk ederek bir kısmı Ilgın'a bir kısmı da Karaman'a yerleşmişlerdir. Bkz. Mehmet Yılmaz, *Konya Vilayetine Muhacir Yerleşmeleri 1854–1914*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996, s. 228–229.

¹⁴⁶ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 3.

Osmanlılarda eğitim, XVII. yüzyıla kadar ülkenin gereksinimlerini karşılıyordu. Ancak bu yüzyıldan sonra diğer kurumlar gibi medreseler de bozulmaya başladı¹⁴⁷. Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda üç kıtaya yayılan topraklarıyla önemli ve güçlü bir devlet haline gelmiştir. Osmanlılar, bu başarıya kurdukları ve geliştirdikleri kurumlar sayesinde ulaşmışlardır¹⁴⁸.

İstanbul'dan sonra Osmanlı'nın önemli şehirlerinden olan Konya'da da eğitim ve öğretim hayatına değer verilmiştir. Şüphesiz ki Konya tarihinde, dünyanın en büyük ilim ve kültür merkezlerinden biridir¹⁴⁹.

Şems gazetesinin eğitim hayatı ile ilgili haberlerinde de Konya'nın eğitime verdiği önem görülmektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi çocukların ilk olarak gitmiş oldukları okul olan Sıbyan Mektebi'ne Konya'da da önem verildiği anlaşılmaktadır.

Bununla ilgili olarak Şems gazetesinin eğitim ile ilgili haberlerine baktığımızda, öğrencilerin gireceği sınavlardan bahsedilmiş olduğunu görmekteyiz. Ayrıca eğitim ile ilgili yazılar da yazılmıştır. Bu konudaki haberlerini ise “*Konya Talebeleri*”¹⁵⁰ başlığı ile ve yine bir başka sayısında “*Talebe-i Ulum*”¹⁵¹ başlıkları ile öğrencilerin girecek oldukları sınavlardan Konya halkını haberdar etmiştir.

Şems gazetesi, Kastamonu İdadisi mezunlarından olan İmamzâde Ali adlı kişi tarafından kaleme alınan “*İlim ve Maarif*” başlıklı yazısını okurlarıyla paylaşmıştır. Burada eğitilmiş kişiler ile eğitimsiz kişiler arasındaki farklara değinmiştir. Onları birbirinden ayırmıştır. Aynı zamanda Maarif Nizamnamesi'nde ilkokulların zorunlu olduğunu ve 6–7 yaşından 10–11 yaşına kadar bütün çocukların ilkokula gitmesi gerektiği üzerinde durulduğunu da ifade etmiştir¹⁵².

İlkokulun zorunluluğunu vurgulayan Şems gazetesi, bu habere de sayfasında yer vermiştir. Bununla ilgili olarak çocuklarını okula göndermeyen ya da göndermek konusunda pek istekli olmayan ailelere eğitimin öneminden bahsetmiştir. Böylece aileleri çocuklarını okula göndermelerine teşvikte bulunmuş olduğunu anlamaktayız.

¹⁴⁷ M. Emin Yolalcı, “XIX. Yüzyıl ve Sonrası Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim Kurumları”, *Osmanlı*, C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 281.

¹⁴⁸ Türkler Ansiklopedisi, C. 11, s. 447.

¹⁴⁹ Sezai Küçük, *Mevleviliğin...*, s. 1.

¹⁵⁰ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 3.

¹⁵¹ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

¹⁵² Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 4.

Şems gazetesinin yazılarına bakıldığında meclis üyelerinin de bu konuya eğildikleri görülmüştür. Gazete, Vali Mehmet Nazım Paşa'nın teşvikiyle Meclis-i Umumi'nin toplandığını ve buradaki görüşmeleri sırasında Konya'nın 80 köyünde mekteplerin açılması konusunda durduklarına da değinmiştir¹⁵³.

Böylece gazetenin eğitim için ayırmış olduğu yazılarına baktığımızda eğitimin meclis üyelerince de dikkate alındığı ve Konya şehrinin bir eğitim merkezi olmasında katkıda bulunmaya çalıştıkları görülmektedir. Nizamnamede belirtilen ilkokulun zorunluluğu ilkesince hareket eden meclis üyelerinin, köylere kadar okulları yaygın hale getirme düşünceleri dikkate değerdir.

3. Ekonomik Durum

Anadolu'da bazı şehirlerin tarihten gelen konumları gereği, doğal sınırları dışında, çevresindeki illeri de etkisi altına alan bir hinterlandı vardır. İşte Konya, tarihte görüldüğü gibi ekonomik açıdan kendi bölgesini etkileyen, yönlendiren bir çekim merkezidir. Tarihten gelen bu özelliklerinin yanı sıra son yıllarda gerçekleştirmiş olduğu ticarî potansiyelle Anadolu'nun merkezi durumuna da gelmiştir. Ayrıca Anadolu'nun ortasında yer alan Konya oldukça önemli bir tarım bölgesidir¹⁵⁴.

Konya'nın tarım açısından önemli bir konumda yer alması, Konya şehrinde yayımlanan Şems gazetesince göz ardı edilemezdi. Şems gazetesi Konya tarımı için yapılan her türlü gelişmeden Konya halkını haberdar etmiştir.

Şems gazetesi, “*Teşekkür ve Su Kumpanyası*” başlıklı yazısında Beyşehir'den Konya'ya Konya Ovası'nın sulanması için gerekli olan suyun tedariki konusunda çıkan bir yolsuzluğa değinmiştir. Söz konusu yolsuzluk, Beyşehir'den Konya Ovası'na su getirilmesi sırasında olmuştur. Bu durum Konya mebusu olan Mehmet Emin Bey tarafından Millet Meclisi'ne duyurulmuştur. Böylece Mehmet Emin Bey'e Şems gazetesi Konya halkı adına bu yazısı ile teşekkür etmiştir¹⁵⁵.

Yine Şems gazetesi, Konya Ovası'nda arazisi bulunan halkı ilgilendiren bir durumu sayfalarına yansıtarak gerekli kişileri haberdar etmiştir. Bu haberini, “*Konya Ovası*” başlığı ile

¹⁵³ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

¹⁵⁴ *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Konya*, Altınarı Ofset LTD. ŞTİ. Konya 1998, s. 71.

¹⁵⁵ Şems, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909), nr. 5, s. 2.

vermiştir. Buna göre; Konya Ovası'nın sulanması için gerekli arazinin istimlâk nizamnamesi-ne uygun olarak hazineye zayıat vermemekle beraber ahalinin kaygılanmasına gerek olmadığından emr olunan istimlâkın söz konusu nizama tatbiki hususunda arazi ücretinin ertelenmesi maliye nezaretince gerekli kişilere bildirilmiştir¹⁵⁶.

Şems gazetesinin sayfalarına yansıyan haberlerden daha çok Konya Ovası için gerekli suyun sağlanması hususundaki girişimler dikkati çekmiştir. Bu konuya önem verildiği de açıkça gazete sütunlarından görülmektedir. Hatta bu konuda Meclis üyelerinin de duyarlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Beyşehir'den Konya Ovasına getirilecek olan suyun şehir ve civarına da akıtılacağına mümkün olup olmayacağını araştırmak üzere Konya Mebus-ı Muh-teremleri Zeyneddin ve Mehmed Emin, Siverek Mebusu Nureddin, Dedeâğaç Mebusu Şevki, Sinop Mebusu Rıza Nur ve İzmir Mebusu Anastas Efendiler hazerâtından mürekkeb bir heyet Anadolu Demiryolları Müdürü Mösyö Hevkenin(?) ile birlikte Cumartesi günü sabahleyin hususî tren ile Konya'ya gelmiş olduklarını belirtmiştir¹⁵⁷.

Şems gazetesinin yazılarında Konya ekonomisinin durumuna baktığımızda tarım dışında bir de şirketin açılışı göze çarpmıştır ki bu da *Konya Osmanlı İktisad Şirket-i Sarrafiyesi*'dir. Şems gazetesi söz konusu şirketi Konya için bir ihtiyaç olarak vurgulamıştır. Bu şirketin açılışının saat altıda Vali Paşa, Çelebi Efendi'nin de bu müessesenin idarehanesine gelerek, burada Unkapanı Medresesi müderrisi Abdullah Efendi tarafından okunan dua ile gerçekleştirilmiş olduğunu ve bu duanın ardından ise Şems gazetesi imtiyaz sahibinin bir konuşma yaptığına değinmiştir¹⁵⁸.

Şems gazetesi, imtiyaz sahibinin konuşmasını sayfalarında “*Suret-i Nutk*” başlığı ile vermiştir. Bu nutuk ise şöyledir¹⁵⁹:

“(Suret-i Nutk)

İşte şu saadette resm-i güşâdı icra olunan (Osmanlı İktisad-ı Şirket-i Sarrafiyesi) nedir. Bu suale cevab vermezden evvel fakir ve sefaletten saâdet ve refahından bir parça bahs idelim. Malumdur ki dünyada servet ve saâdeti verilmeyen kimse yokdur: Saâdet ve refahın üzere yaşamak için mirasa veya piyango vesaireye nâiliyyet olmadıkça servet ve saâdet ve istirahat insanların faide-i meşrua-i iktisada riayetle terâküm itdirebileceği paradır.

¹⁵⁶ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 2.

¹⁵⁷ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 2.

¹⁵⁸ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr., 7, s. 1.

¹⁵⁹ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr., 7, s. 1-2.

Fakat hane derununda para terâküm itdirmek mümkün değildir bir sahib-i aile evlad ve ıyâlinin halen ve atiyen temin ve rahatı için şehriye cüzi vereceği bir para ile atiyen büyük bir servete nâil olur hatta Fransa'da işte şeref güşadında hazır bu kandiğimiz bu şirket-i iktisadiye gibi bir müessesenin mecmu' serveti beş milyon fırank olub para vaz' idenlerin mikdarı da bir milyon imiş bu gibi millî müesseseler umuma nafidir çünkü damla damla kül olur. Fahire ve saire gibi her cihetden Anadolu'muzun yegâne itibarı tabirine mâ-sadak olan Konya'da bu noktayı rüştiyemiz olan erbâb-ı hamiyet ve gayretin bu şirketin iktisadiye-i sarrafiyeyi teşkilden maksadı âlem-i insaniyete ve itiyaden ziyade fıkra-yı ahaliye bir muavenetden ibaret olduğu meydandadır. Çünkü bu gün mesela Konya'da i'tiyâden otuz kırk kişi azim bir sermaye ile şirket yapabilir fakat fakir bir adam ayda bir mecidiye vermek suretiyle o şirketin hissedarı olamaz bu babda söylenecek söz ve izahat çokdur işte bu cihetler düşünülerek duhuliye bedeli bir lira çarıkı ve her ay bir mecidiye vermek suretiyle iştiraki her zaman için şirket-i umuma güşâdedir bu vecihle bir iki sene zarfında hayli parası husûle gelir de insan haberdar bile olamaz. İktisad farz ve meşrudur: Bu şirketin maksadî da şehir ve köy ahalisine bir hizmetdir üç beş gün zarfında abone kayd olunanların mikdarı iki bine yakın bulunduğu gibi bu şirketin maksad-ı tesisi ve ileride umumun fevâidine yardım ve muavenet idebileceği lâyıkiyla anlamış olan Hristiyan vatandaşlarımızın esnâf ve orta hallileri bile bir iki gündür akın akın gelüb müracaat iderek abone kayd olmağla başlamıştır. Hülâsa her şeyde hüsn-i niyet muceb ve mes'adet olacağı tabidir vali-i âlimiz Mehmed Nazım Paşa hazretlerinin zemân-ı vilayetlerinde bu emr-i hayrın vücuda gelmesi de başkaca bais şükran olduğu gibi bu müessesenin resm-i güşâdına teşrif buyurmuş olan vali-i vilâyet Paşa ile Çelebi Efendi hazretlerine eşrâf ve müttehizan memleketin bu babdaki teşvik ve tertiblerine teşekkürat-ı azime ile şirketin hüsn-i muvaffakiyeti ve idamesini Cenab-ı Hakdan temenni ederek diyelim âmin”.

Şems gazetesi, Konya için büyük bir yenilik ve ticaret için atmış olduğu önemli bir adımlardan biri olan *Osmanlı İktisad Şirket-i Sarrafiyesi*'ne bir hayli önem vermiştir. Böylece 1 Mart 1325 tarihinde tesis kılınan şirketin 19 maddeden oluşan talimat-ı esasiyesini gazete sütunlarında yer vererek halka haber vermeyi ihmal etmemiştir¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Şems, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909), nr. 8, s. 4; Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 4; Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 4.

Şems gazetesi, “*Şirket-i Osmaniye*” başlıklı yazısı ile Konya’da ticaret, ziraat ve sanayinin itibarını artıracak olan şirketin açılmasının padişah tarafından onaylandığını ifade etmiştir¹⁶¹.

Şems gazetesi Viyana gazetelerinden öğrendiği bir habere de yer vermiştir. Bu da “*Maliye Kumpanyasının Lağvı*” başlığı ile ki bu daha çok Konya dışındaki bir haber olarak göze çarpmıştır. Osmanlı Devleti’nin Rumeli vilayeti için tesis edilmiş olan Avrupa maliye kumpanyasını kapatmak istemiştir. Bunun üzerine Avusturya ve Almanya hükümetlerinin bu kumpanyanın kapanmasının uygun olduğunu bildirmiş olduklarına da değinilmiştir¹⁶².

Bu şekilde görüldüğü gibi Şems gazetesi, Konya’nın ticaret alanında atmış olduğu önemli bir adımdan bahsetmektedir. Özellikle açılışının gerçekleşmiş olduğu şirket, Konya’nın ekonomi açıdan 1909 yılında gelişim gösterdiği bir faaliyet olarak dikkat çekmiştir.

Şems gazetesi “*Boykotaj*” başlıklı yazısı ile tütün satan esnafın protestosuna değinmiştir. Bu haberine göre, Konya’da tütün satan esnafın icrası yüzde on iki olmadıkça tütün satmama-ya karar verdikleri için ısrarla iki gündür tütün satmadıklarını açıklamıştır¹⁶³.

Ayrıca gazete tütün gramlarının eksik ve tütünün içilmez olduğunu belirterek bu durumun sonucunda ahali ve esnafın bunu şikâyet ve protesto etmesinin yetkililerce dikkate alınması gerektiğini de vurgulamıştır¹⁶⁴.

Şems gazetesi yine bir fabrikanın açılması üzerinde durmuştur. Bu nedenle fabrika ve emsali müessesat için gerekli teşvik ve tertibin hesaplanarak Bâb-ı Âli’ye bildirildiği haberine de sayfalarında yer vermiştir¹⁶⁵.

Şems gazetesinin bir başka haberinde, gül ve dut fidanı yetiştirilmek amacıyla Isparta’dan gül fidanının, Afyon’dan ise dut fidanının getirileceği belirtilmiştir. Ayrıca bunun için Burdur ve Isparta’dan muallimlerin getirileceği ve bunların maaşlarının belediye tarafından ödeneceği ifade edilmiştir.

¹⁶¹ Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 4.

¹⁶² Şems, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909), nr. 19, s. 4.

¹⁶³ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 2.

¹⁶⁴ Şems, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909), nr. 7, s. 2.

¹⁶⁵ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 3.

4. İdarî Durum

Tanzimat devrinde Osmanlı mülkî idaresinde memleket; eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara ayrılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nde üç kademeli bir idarî yapı söz konusu olmuştur¹⁶⁶.

Osmanlı Devleti, 1466 yılında Konya'yı ele geçirinceye kadar Konya Karamanoğulları'nın kontrolü altında kalmıştır. Konya bu tarihten itibaren yeni teşkil olan Karaman Eyaleti'nin merkezi olarak Osmanlı idaresi altında yer almıştır. Konya'nın Osmanlı sınırlarında yer almasının hemen ardından oluşturulan Karaman Eyaleti ve bunun merkez sancağı olan Konya, Osmanlı Sultanları tarafından önem verilmiş ve buralara 1563 yılına kadar şehzadeler vali olarak atanmıştır¹⁶⁷.

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılda idarî yapıda bir takım değişiklikler yapılmaya başlandı. 1858 yılında “*Vülat-İzâm*” ve “*Mutasarrıfın-i Kiram ile Kaymakamların ve Müdürlerin Vezâifine Şamil Talimat*” çıkarılmıştır. Bu talimat vali, mutasarrıf ve kaymakamların görev ve yetkilerini belirleme yönünden oldukça önemli hükümlere yer vermiştir. Bu talimata göre ülke eyalet, sancak, kaza ve karyelere ayrılmıştır. Vilayet yöneticisi vali, sancak yöneticisi mutasarrıf ve kaza yöneticisi ise kaymakam olarak belirlenmiştir¹⁶⁸.

1867 yılında Vilayet Nizamnamesi ile Konya, Karaman Eyaleti'nin lağvedilmesinin ardından, Vilâyet haline gelmiştir. Yani bu nizamname ile Konya Vilâyeti oluşmuştur¹⁶⁹. 1870 yılında kabul edilen “*İdare-i Umumiye-i Vilâyet*” kanunu ile vilayetlerin idarî teşkilatında bazı değişiklikler olmuştur. Böylece nahiyeler, kazaların bir alt birimi haline gelmiştir. Konya vilâyeti beş sancaktan oluşmuştur¹⁷⁰. Söz konusu sancaklar ise, Konya, İçel, Niğde, Isparta ve Teke sancaklarıdır¹⁷¹.

1864–1904 yılları arasında Konya Sancağı; Sancak merkezi, kaza, nahiye ve köy idarî taksimatına ayrılmıştır. Bu idarî taksimat Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar sürmüş,

¹⁶⁶ Mehmet Yılmaz, *Konya Vilayetinde...*, s. 2.

¹⁶⁷ Muammer Gül, v.d., *Selçukludan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*, Konya İl Emniyet Müdürlüğü AR-GE Yayınları No: 1, Konya 2003, s. 184.

¹⁶⁸ Mehmet Ali Ünal, “Osmanlı Devleti'nde Merkezî Otorite ve Taşra Teşkilâtı”, *Osmanlı*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 113.

¹⁶⁹ Muammer Gül, *Selçukludan Günümüze...*, s. 186.

¹⁷⁰ Muammer Gül, *Selçukludan Günümüze...*, s. 186.

¹⁷¹ Âdem Topkaya, *Salnâmelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007, s. 12.

Cumhuriyet döneminde aynı kazalardan oluşan bir vilâyet haline getirilerek Türkiye Cumhuriyeti'nin idarî yapısındaki yerini almıştır. XIX. yüzyılın sonlarında Konya Vilayeti'nin merkezinde, vali, defterdar, mektupçu, rûsumat nazırı ve muhasebeciden oluşan üst düzey sivil yöneticiler bulunmaktaydı¹⁷².

Şems gazetesi de Konya vilayetindeki gelişmeleri aktarırken “*Vilâyet-i Havadis*”¹⁷³ başlıklarını kullanmış olduğunu görmekteyiz.

Şems gazetesi, Konya'nın idarî durumunu yansıtan haberlere de yer vermiştir. Böylece Şems gazetesinin haberlerinden idarî nitelikli haberlere baktığımızda Konya'nın idarî görevleri ve yürütülen işler hakkında bilgi edinmekteyiz.

Şems gazetesinin, “*Meclis-i Umumi-i Vilayet Azaları*” başlıklı yazısında meclis üyeleri hakkında haberlere rastlamaktayız. Buna göre; onların bulundukları makama bir süreliğine geç gelecekleri, ayrıca onların meclis-i mebusanda yapılan görüşmelerin ise gizli tutulacağı hususunda bilgilere yer verilmiştir¹⁷⁴.

Şems gazetesinde yer alan bir habere göre, Meclis üyelerinden bir mebusun sözlerine yer verilmiştir. Bu kişi telgrafçıların meclis-i mebusan üyelerini tehdit etmekte olduklarını ve milletin hukuk ve müdafaası için buraya gönderilmiş olduklarını bu nedenle yapılması gereken işleri bir an evvel yapmaya başlamaları gerektiği üzerinde durmuştur¹⁷⁵. Şems gazetesi söz konusu yazısı ile meclis üyelerinden bazılarının duyarlı olduğunu görmekteyiz.

Ayrıca Şems gazetesinin *Meclis-i Umumi-i Vilayet* üyelerin faaliyetleri de gazeteye yansımış olduğunu görmekteyiz. Nitekim meclis üyeleri eğitimi destekleyerek Konya'nın köylere kadar eğitimi yaygınlaştırmaya çalışmış olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, meclis üyeleri özellikle 80 köye eğitimi ulaştırmak amacıyla görüşmelerde bulunmuşlardır¹⁷⁶.

Bununla o dönemde Konya'da var olan İl Genel Meclisi hakkında da bilgi edinmiş olmaktadır. Meclis üyelerinin Konya ekonomisinde, eğitim hayatında ve sosyal yapıdaki gelişmelere kayıtsız kalmadıkları anlaşılmaktadır.

¹⁷² Muammer Gül, *Selçukludan Günümüze...*, s. 186- 188.

¹⁷³ Şems, 27 Kanun-ı Sanî 1323 (9 Şubat 1909), nr. 2, s. 2.

¹⁷⁴ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 3.

¹⁷⁵ Şems, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909), nr. 9, s. 4.

¹⁷⁶ Şems, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909), nr. 6, s. 2.

5. Hukukî Durum

Osmanlı Devleti'nde hukukla ilgili bütün sorunlar, İslam Hukukunun¹⁷⁷ öngördüğü kurallar çerçevesinde şeriat mahkemelerinde görüşülüp sonuçlandırılmaktadır¹⁷⁸.

Mahkemeler hukuka yansıyan davalar yanında bir de toplumun düzeni, devlet tarafından gönderilen emirlerin uygulanması, toplumsal ilişkiler gibi konulardan da sorumludur¹⁷⁹.

Şems gazetesinin yazılarına bakıldığında, gazete, mahkemelerle ilgili yazılara yer vermiş ve mahkeme üyelerinden söz etmiştir.

Şems gazetesinin bu tür yazılarından ilk göze çarpan yazısı “*Hukema Diyor ki*” başlıklı yazısıdır. Bu yazı ile nelerin suç olabileceğinin halka hatırlatılmış olduğunu görmekteyiz. Özellikle en büyük suçun iftira olduğu üzerinde durulmuştur. Bununla ilgili şu sözler önemlidir¹⁸⁰:

“Her yerde olduğu gibi meselâ kanun dairesinde ifa-yi vazife iden bir memurun icraat ve hareketi devr-i sabıkadaki icraatına tatbik edilemeyince o icraat ve hareketi mugayir bir hareket addediliyor da bu memur şöyledir böyledir veyahud devr-i sabika olduğu gibi vazife-i nâ-şinâsdir diyerek bir takım müfteriyâtına kalkınıyor”.

Şems gazetesi sütunlarında bir de Konya mahkeme üyelerinin isimlerini vermiştir. Buna göre Konya mahkeme üyelerinin isimleri şöyledir¹⁸¹:

“İstinaf Hukuk Müdiriyyetinden; Emin Efendi, Rüşdi Efendizâde, Tevfik Efendi

İstinaf Ceza Müftizâde Mustafa Efendi, Değirmenci oğlu Hacı Yorgi Efendi

¹⁷⁷ İslam Hukukunun asıl adı “Fıkıh” tır. “Fıkıh” kelimesinin lügat manası ise, bir şeyi, bir sözü illeti ve hikmetiyle zevkine vararak anlamak hatta tatbik edecek şekilde anlamaktır. Hareket yani fiil ve sözleri derinlemesine anlamak, keskin ve derin anlayış sahibi olmak, söz ve fiilde isabet etmek, kendisine hüküm taalluk eden, gizli anlamlara muttali olmak, vukûf peyda etmek bir sözden konuşanın amacını anlamak, bir şeyi, bir sözü, bir şeyi bilmek, anlamaktır. Fıkıh kelimesi daha sonraları, şeraiti bilmek ve hükmün müteallaki olan hakiki anlama vâkıf olmak anlamlarında da kullanılmıştır. Bkz. Hakkı Aydın, “İslam Hukuku, Devlet ve Ahkâm-ı Sultaniye İlişkisi”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 5, Sayı: 2, Sivas 2001, s. 1.

¹⁷⁸ Betül Özger, *74/F-4 Numaralı Konya Şer’iye Siciline Göre Sosyal, İdarî, Dinî, Hukukî ve Kültürel Açından Konya*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007, s. 44.

¹⁷⁹ Betül Özger, *Konya Şer’iyye Sicili...*, s. 45.

¹⁸⁰ Şems, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909), nr. 4, s. 4.

¹⁸¹ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 3.

Bidayet Hukuk Kilisreli? Hacı Tahir Efendi

Bidayet Ceza Müftizade Mehmed Efendi”

Şems gazetesi, yukarıda isimleri geçen mahkeme üyelerinin hepsini de tebrik etmiştir¹⁸². Yine gazete mahkeme ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmiştir. Böylece özellikle mahkeme üyelerinin faaliyetleri hakkında bilgiler aktarmıştır.

Bu tür haberlerde göze çarpan durum Konya’daki İttihat ve Terakki Cemiyeti şubesinin mahkeme ve meclis üyelerinin azli konusunda çıkan haberlerdir. Bu haberlerden İttihat ve Terakki Cemiyeti şubesi mahkemeler ve meclis üyelerinin azl edildiğine dair çıkan haberlerin asılsız olduğunu belirtmiştir¹⁸³.

Şems gazetesi, Konya’daki mahkeme üyelerinin yanı sıra bir de Konya dışındaki şehirlerdeki kişiler ile ilgili gelişmeleri de yakından takip etmiştir. Örneğin, Koçhisar Kazası’nın bidayet mahkemesi başkâtibi olan ve Konya şehrinde bulunan Sait Efendi’nin memuriyete tahvil ettiği haberi üzerine adı geçen kişiye tebrik etmiş olduğunu görmekteyiz¹⁸⁴.

Yine Koçhisar Kazası ile ilgili olarak bir başka haberine göre, bidayet mahkemesi mustantik muavini Ömer Efendi’nin vefat etmiş olduğunu ve yerine Ali Efendi’nin tayin olunmuş olduğunu da haber vermiştir¹⁸⁵.

Şems gazetesi ayrıca Konya’da bir ticaret mahkemesinin bulunduğunu da haber vermeyi ihmal etmemiştir. Bunu da gazete, “*Mebuslarımızın İnzar-ı Dikkatine*” başlıklı yazısı ile mebuslara duyurmayı amaçlamıştır¹⁸⁶.

Şems gazetesinin yazarlarından biri olan Hâdî adlı bir yazarın mahkeme üyelerinin mahkeme masrafları hususundaki ihmali üzerinde durmuştur. Yazar bir yandan istibdad döneminin bitip tükenmeyen su-i tesirine değinerek adliyyede bulunan memurların mahkeme varidatının masraflarına duyarlı olmadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca yazar meşrutiyetin ilânından sonra yolsuzlukların da görüldüğünü belirterek bunu da adliyyede pek çok kişinin daha pek

¹⁸² Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 3.

¹⁸³ Şems, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909), nr. 10, s. 3.

¹⁸⁴ Şems, 9 Mayıs 1325 (22 Mayıs 1909), nr. 15, s. 4.

¹⁸⁵ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 4.

¹⁸⁶ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 1.

çok mazlumun ahının alınmasından dolayı olduğu ihtimaline dayandırmıştır. Böylece bu durumun dikkate alınmasını vurgulayarak yazısına son vermiş olduğunu görmekteyiz¹⁸⁷.

Şems gazetesinde yine Hâdî imzalı bir yazıda “*Vilayetimize Bir Hizmet*” başlıklı yazısı ile var olan mahkeme binalarındaki bir eksikliği dile getirmeye çalıştığını görmekteyiz. Yazar yazısına başlarken daha önce yazmış olduğu ve ticaret mahkemesinin varlığını duyurmuş olduğu “*Mebuslarımızın İnzar-ı Dikkatine*” adlı yazısını okuyanların bu konuda verilmesi gereken hizmetin artırılmasına değinmiş olduklarını ifade etmiştir. Bundan sonraki cümlelerinde de mahkeme binasında yapılması gerekli ya da var olan hizmetin artırılması yolunda kendisine bir kat daha heves verdiğini belirtmiştir¹⁸⁸.

Gazeteler bu konuda yazılar yazmış olsalar da bunun ancak yazıda kalmış olduğunu belirten yazar, eleştiriye hacet görülme de şu zamana kadar bir icraat olmadığını değinmiştir. Bu nedenle iş sadece yazıp çizmekle kalmış, ilerleme sağlanamamış olduğunu da ifade etmiştir. Bu durumun herkesçe bilindiği ya da herkese bildirildiği bir gerçekse de yazar bu durumu Mevlevîlerden dede merhumun: “Hep dediğiniz makul ama kime söylersen” mısraını örnek vererek sözlerini bu mantıklı mısra ile bağlamıştır¹⁸⁹.

Durumun gazeteler aracılığıyla meclise bildirildiği ancak meclis üyelerinin de bu durumda faydalı bir şey yapamadığını açıklamıştır. Aynı zamanda yazar, Bidayet Hukuk Mahkemesinde görülen bir davayı örnek vermiştir ki burada saat beşten on bir buçuğa kadar süren davada saatlerce süren dava kayıtlarına bir kâtibin bakabildiğini ve bu nedenle bu kişinin yazmaktan ziyade okumaya bile yetişemediği bildirilmiştir. Bu nedenle yapılması gerekli işler için birkaç zata ihtiyaç olduğunu da vurgulamıştır¹⁹⁰.

Yine yazar yazısının devamında hizmet edecek olan azaların maaş verilmedikten başka mensup oldukları sınıf itibarıyla ticaret odasınca bir buçuk, ikişer lira talep etmiş oldukları ifade edilmiştir. Ancak ticaret işlerinin ihmal edilmiş olduğu bu nedenle bu konudaki işlerin Zonguldak muhakemesine hasredilmiş olduğunu belirttikten sonra merkez vilayete ait işlerin ve beldenin hükümsüz bırakılmasının son derece üzücü bir durum olduğuna değinerek durumun dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır¹⁹¹.

¹⁸⁷ Şems, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909), nr. 16, s. 1.

¹⁸⁸ Şems, 19 Mayıs 1325 (1 Haziran 1909), nr. 17, s. 1.

¹⁸⁹ Şems, 19 Mayıs 1325 (1 Haziran 1909), nr. 17, s. 1.

¹⁹⁰ Şems, 19 Mayıs 1325 (1 Haziran 1909), nr. 17, s. 1.

¹⁹¹ Şems, 19 Mayıs 1325 (1 Haziran 1909), nr. 17, s. 1.

İşte Şems gazetesi, adliye ya da mahkeme ile ilgili her türlü gelişmeleri yakından takip etmiştir. Böylece tayin edilen mahkeme üyelerini, mahkeme işlerini yürütecek personel ihtiyacını halka aktarmıştır. Ayrıca küçük olumsuzluklara da değinerek bu konudaki yetkilileri haberdar etmeyi ihmâl etmediğini görmekteyiz.

SONUÇ

1466 yılında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine geçinceye kadar Karaman Eyaleti'nin kontrolü altında kalan Konya'ya, Osmanlı Sultanları tarafından büyük önem verilmiştir. Ayrıca şehzadeler Vali olarak Konya'ya atanmıştır. 1867 yılına gelindiğinde Vilayet Nizamnamesi'ne göre Konya vilayeti oluşturulmuştur. Sürekli gelişen Konya, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan da Anadolu'nun merkezi konumuna gelmiştir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Meşrutiyet yanlısı kişilerin faaliyetleri ile yeniden ilân edilerek başlayan Meşrutiyet dönemi, Konya halkı arasında coşkuyla karşılanmıştır. Meşrutiyet döneminin başlaması ile basın rahat nefes almış, gazeteler özgürce fikirlerini yaymıştır. Gazeteler aracılığıyla gelişmeler sıcaklığına anlatılarak ve döneme damgasını vuran olaylar kaydedilerek geleceğe yansıtılmıştır. Bu nedenle basın, özellikle yerel basın, araştırmacılar için önem taşımaktadır. Özellikle bir bölgeye ait araştırmalarda o bölgede çıkmış gazeteler önemli kaynak teşkil eder. Bunlardan birisi olan ve Konya'da 2 Şubat 1909 tarihinde yayımlanmaya başlayan Şems gazetesi, yerel basın organı olarak bu özellikleri taşımaktadır.

Her şeyden önce Şems gazetesi, yerel basına öncülük etmiştir. Konya'da yaşanan olaylar ve II. Meşrutiyet döneminin getirdiği sonuçlar ile İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Konya'daki şubesinin faaliyetleri yansıtılmıştır. Nitekim Şems gazetesinin yazılarına bakıldığında gazetenin, İttihat ve Terakki yanlısı bir gazete olduğu gözden kaçmamaktadır. Öyle ki II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve II. Abdülhamit'in saltanatının sona ermesi sevinç ile karşılanmıştır. Aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyeti dışında yönetimde olan Kamil Paşa'yı eleştiri yağmuruna tutması gazetenin İttihat ve Terakki yanlısı bir gazete olmasını güçlendirir niteliktedir. Bunun dışında Kâmil Paşa yönetiminin yaptığı ıslahatların sürekli eleştirilmesi de dikkate değerdir.

Şems gazetesinin yazılarından ve yazarlarından Mevlevî mensubu bir gazete olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Şems gazetesinin, sayfalarında yer verdiği dinî nitelikteki yazıları ile ön plana çıkmış olduğu gözlenmiştir. Özellikle insanları manevî açıdan bir doyuma ulaştırmaya çalışmaktadır. Sayfalarında yer verdiği ahlâk ile ilgili yazıları bunu kanıtlamaktadır.

Ayrıca Mevlânâ'nın özellikle gazelleri olduğu bilinmektedir ki, Şems gazetesi de sütunlarında gazel ve yine dinî içerikli şiirleri ile dikkat çekmiştir. Yine bununla gazete insanları manevî duygular aşlamaktadır.

Şems gazetesi, Konya'nın sesi olmuş ve Konya'nın sosyal, kültürel ve ekonomik hayatını yansıtmıştır. Ayrıca Konya'nın ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gelişimine de katkı sağlamıştır.

Bütün bu gelişmelerin ardından Şems gazetesi, yerel basın organı olarak önemli bir yer tutmakla beraber yayın hayatı kısa sürmüştür ve gazete yayım hayatı boyunca on dokuz sayı çıkarabilmiştir. Gazetenin kapanış nedeni tam olarak bilinmemekle beraber 15 Haziran 1909 tarihinde yayım hayatı sona ermiştir.

KAYNAKÇA

I. Süreli Yayın

Şems Gazetesi

- Numara 1, 10 Muharrem 1327, 20 Kanun-ı Sâni 1324 (2 Şubat 1909)
 Numara 2, 17 Muharrem 1327, 27 Kanun-ı Sâni 1323 (9 Şubat 1909)
 Numara 4, 3 Safer 1327, 15 Şubat 1324 (28 Şubat 1909)
 Numara 5, 20 Safer 1327, 17 Şubat 1324 (2 Mart 1909)
 Numara 6, 17 Safer 1327, 24 Şubat 1324 (9 Mart 1909)
 Numara 7, 26 Safer 1327, 5 Mart 1325 (18 Mart 1909)
 Numara 8, 10 Rebiü'l Evvel 1327, 19 Mart 1325 (1 Nisan 1909)
 Numara 9, 17 Rebiü'l Evvel 1327, 26 Mart 1325 (8 Nisan 1909)
 Numara 10, 14 Rebiü'l Evvel 1327, 1 Nisan 1325 (14 Nisan 1909)
 Numara 12, 9 Rebiü'l Ahir 1327, 16 Nisan 1325 (29 Nisan 1909)
 Numara 13, 13 Rebiü'l Ahir 1327, 22 Nisan 1325 (4 Mayıs 1909)
 Numara 14, 19 Rebiü'l Ahir 1327, 28 Nisan 1325 (10 Mayıs 1909)
 Numara 15, 27 Rebiü'l Ahir 1327, 9 Mayıs 1325 (22 Mayıs 1909)
 Numara 16, 6 Cemaziye'l Evvel 1327, 12 Mayıs 1325 (25 Mayıs 1909)
 Numara 17, 13 Cemaziye'l Evvel 1327, 19 Mayıs 1325 (1 Haziran 1909)
 Numara 18, 20 Cemaziye'l Evvel 1327, 26 Mayıs 1325 (8 Haziran 1909)
 Numara 19, 27 Cemaziye'l Evvel 1327, 3 Haziran 1325 (16 Haziran 1909)

II. Kitap ve Makaleler

- ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003.
 AKBULUT, Mustafa, “İbrahim Müteferrika ve İlk Türk Matbaası”, *Türkler*, C. 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
 ARABACI, Caner, v.d., *Konya Basın Tarihi*, Palet Yayınları, Konya 2009.
 AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, C. III, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2004.
 ALEMDAR, Korkmaz, “Osmanlı Basınına Genel Bir Bakış”, *Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu 6–7 Aralık 1999*, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.

- AYAN, Esra, *H. 1330/M. 1912 Tarihli Erciyes Gazetesi'nin 30–42. Sayıları (Transkripsiyon ve Değerlendirmesi)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.
- AYDIN, Hakkı, “İslam Hukuku, Devlet ve Ahkâm-ı Sultaniye İlişkisi”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 5, Sayı: 2, Sivas 2001.
- Cumhuriyetimizin 75. Yılında Konya*, Altınarı Ofset LTD. ŞTİ. Konya 1998.
- DEMİRBAŞ, Osman, *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Milli Mücadele*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999.
- DEMİRYÜREK, Mehmet, “Sadrazam Kıbrıslı Mehmet Kâmil Paşa Hakkında Bazı Notlar ve Kâmil Paşa'nın Terekesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 25, Sayı:40, Ankara [b.s.yılı yok].
- DEVELLİOĞLU, Ferid, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügât*, Aydın Kitabevi, Ankara 2006.
- ERTUĞ, Hasan Refik, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1970.
- GÜL, Muammer, v.d., *Selçukludan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı*, Konya İl Emniyet müdürlüğü AR-GE Yayınları No: 1, Konya 2003.
- İNÜĞUR, Mehmet Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, Der Yayınları, İstanbul 1993.
- İSKİT, Server R., *Türkiye'de Neşriyat Hareketleri*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
- KARPAT, Kemal H., “I. Meşrutîye Dönemi ve II. Abdülhamit'in Saltanatı (1876–1909)”, *Türkler*, C. 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- KABACALI, Alpay *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2000.
- KESER, Fatma, *Konya Vilayet Gazetesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010.
- KILIÇ, Selda Kaya, *1876 Kanun-i Esasi'nin Hazırlanması ve Meclis-i Mebusan'ın Toplanması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1991.
- KOLOĞLU, Orhan, “Türkçe-Dış Basın”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.
- KÜÇÜK, Sezai, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003.
- NUHOĞLU, Hidayet, “Osmanlı Matbaacılığı”, *Türkler*, C. 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- ORAL, Fuat Süreyya, *Türk-Basın Tarihi 1728–1922/1831–1922*, (Basım yeri ve tarihi yok).

- ÖNDER, Mehmet, *Konya Matbuatı Tarihi*, Konya Halkevi, Konya 1949.
- ÖZGER, Betül, *74/F-4 Numaralı Konya Şer'îye Siciline Göre Sosyal, İdarî, Dinî, Hukukî ve Kültürel Açından Konya*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007.
- SAZYEK, Hakan, "II. Meşrutiyet'in İlânı ve Şiirimizdeki Yankısı", *Türkoloji Dergisi*, C. 11, Sayı 1, Ankara 1993.
- SERT, Yusuf, *Halifeliğin Kaldırılmasının Konya Basını ve Kamuoyundaki Yansıması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1995.
- ŞAHHÜSEYİNOĞLU, H. Nedim, *Dünden Bugüne Düşünce ve Basına Sansür*, Ankara 2005.
- TANÖR, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.
- TOPUZ, Hıfzı, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973
- TOPKAYA, Âdem, *Salnâmelere Göre Konya Vilayeti (Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007.
- Türk Ansiklopedisi*, "Basın", C. 5, Milli Eğitim Yayınevi, Ankara 1952.
- UÇMAN, Abdullah, "Tanzimat'tan Sonra Basın ve Edebiyat", *Osmanlı*, C. IX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999
- ÜNAL, Mehmet Ali, "Osmanlı Devleti'nde Merkezî Otorite ve Taşra Teşkilâtı", *Osmanlı*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.
- VARLIK, Bülent "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. I, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.
- YILMAZ, Mehmet, *Konya Vilayetinde Muhacir Yerleşmeleri 1854-1914*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996.
- YOLALICI, M. Emin, "XIX. Yüzyıl ve Sonrası Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim Kurumları", *Osmanlı*, C. 5, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.

EKLER

محل اداره می

فونیاده حکومت جوارنده دائره
مخصوصه در

غفرته به متعلق بالجملة عورات مدیر نامه
کو ندر ملحد

صاحب امتیاز و سر محرمی یوزغادی
عباس المولوی

— (مشروطیت و ملتک عالم اسلام)
نسخہ سی (۱۰) بارہ در

مقدمہ

ملت نجیبه عثمانیه خیلی زماندر استبدادک
ظلمت تخمفر ساسی التده اوپوشوق
اکونشدن محروم براغلمش برکل دستمی
کمی بوروشوق برحاله قالمش ادبی .

والحمد لله والته آفتاب علاناب حریت
لایک مشرقدن دهاطوغریسی العاف
بیجانیه مطلقندن جلوه نیهای ظهور
ولیسله ذره ذره ملک عثمانیده روشنائی
نوج فوج افراد ملتده شادمانی آتی
ناکهای اوله بری بیدار و آغیج بر
یات جاودانی دیمک توصیفنه سزاوار
ولان او شادمانی نیجه سنده هرکه
در حسن وطنروری آشکارا اولدی .

بنای جنسہ خدمت اساساً واجبیہ ذمت
سیرت پولیدیفی ذائقہ عرفانی اولان
عشاقی آرتق مواعظ زائل اولیدیفی
زور کورمز وسی مقداری ایضای خدمتہ
نایان اولدی - اولیدیہ ادب آموز ملت
ممنافع ملک و دولت ترجیح افکار
لسان بیان سیاست دیمک اولان
تشرینہ قوبودی .

عاجز دخی بهاء عزالکمه بایقاری
 ملک خورشیده آفتابی قیلدن ایر
 بای حقیقت «مجد جلال الدین» رومی
 س سره السامی اقدمن حضرتلو ینک
 ت روسا نیلردن اقتباس انوار قیض
 نیبه درویشانه سله مرکز دائره مولوی
 شرق آفتاب متوی اولان قونیده
 شمس (نامده برغنه اشریته مسارعت
 یم.)

تاریخ مقدسہ سے ظہور امان الیہان لہجہ
معلومہ درکہ حضرت ابوالبشر علیہ السلام
دنیا یہ ہبوطیہ عالم ممکن نوع بنی آدم
شکلانی آفاقہ فصرہ نکاتر افعال تغیر
حوالہ ہادی و کیت کبدہ اکثر ناس باغی
طمانی اوشندی .

بابت حضرت نوحی اللہ علیہ السلام جہانی
شرف و طریق حق سین و قبرہ ارانہ
تاریف اینجس ایسده خالق متخلق
للدینی طیان باعث دوران طوق اوله
بیغمیر عالیشان احداث و اعماله من
الرحمان مأمور بولددینی سفینه انشا
یع فرمائی اولان بخشش و قدر کیمه فی رجب
بریک یکریمی یدنهی کونی اذکاب الله
طوق دهشت نما اوژدنده سیر و سفردن
کره ایشته بوکون یعنی محرم الحرامک
نهی کونی جبل جودی به شکر انداز
نوا و سلامت اولمش ایدی .

بہترین مرکز بداء انتشاری دہلی ملکہ ملوکان
بہادر دہلی ساحل سلامت حریتہ واصل
دہلی سال نجات مالک برنجی عشر
منہ ہاشلاور .

دینک هفتده بر جیقا دیله حق اولان
 عترت مژک مندر جانی : هفتک تاریخچه
 بود و بدو حوادث داخله و خارجییه ایله
 رات لعرب سائنات المعجم ادبیات
 علمیاتدن عبارت اوله جقندن بونلرک
 لری ارباب دانش طرفندن لعطف
 له بیلدیلمسی دجا و تمیق اولنود .
 ومن الله التوفیق
 عباس

(شمس)

عزیز تر مژگ - نام ششمه داریلہ متاسب
مباحثہ درجی طبعی بولندیتندن کوکش
آی ییلدیز بلوط کی اجسام علویہ دن
قار بنمور طولو کی احوال سناہیدن
ویسہ شمسک افقہ جات بخشایسہ عل
شو و نما اولان کرۂ ارضک نبات و اشجار
و معادن و طولو لایسہ زراعت و فلاح
و صنعتندن ارباب معلومات و اصحاب قلمک
معاونتیلہ عقلا تانمہ یازمق فکرتدمیز
شمسیدلک کوشتندن ذرم اولوزق شمسندن
حسنتہ باشلا یوزز .

حکمای حکمت علیه شمس قوه جاذبه و
حرارتک شدنی بمقتده شوله بیان ایدودر
که جسم جرمک مشهور اولان سائر سید
رات جرم لادن بیوک بولمنه نظر آقوه
ذات شمس شدنی دخی دیگر لادن زیادد
سپاراده اختلافات دینان کبیک
مصوله کلمسی وقوه جاذبه سنک کذلک
بره دخی تأثیرله مژمک حرکت انتقالیسنده
اختلافات اولسی آنحق شمس قوه
ذات سنک شغندن اوله برشده ،

بدن بشقه مد وجزر دیتیلان آماردنی
وس وقرک قوه بازبهری بر لکده
سوس کره اوضه اولان تأثیرلرندن
سائل اولدیتنی بیان ابدنکاری منقلو
ارت شمس سبیل ارضی انعطاف ایدن
ای نسیمیک کشافت واعدالی تنبلی
زکارلره فورته لک ظهور وحصولی
تاتک تیخری بلوطلرک تحصولی نیاتاک
نمای قیلدن اوض اوزونده کوریلان

آپونہ ہی

قوتیه ایچون قرقری طشیریه ایچون
یوسته اچریله الی غروشلر!
اعلانات ایچون آیروجیه بازاراقی
اولئور .

التي آياق ابونسي، وقد

اخترار — نشر اید ملین آمار
اوراق اعادہ اولیٰ الخ

لی کونلری نشر اولنور)۔
نسخہ (۱۰) بارہ

ŞEMS

Birinci sene numro (1) 10 Muharrem 1327 Salı 20 Kanun-ı Sâni 1324 2 Şubat 1909

Mahal idaresi

Konya'da Hükümet civarında daire-i mahsusadır

Gazeteye müteallik bi'l-cümle muharrerat-ı müdir namına gönderilmelidir.

Sahib imtiyaz ve muharriri Yozgadî Abbasü'l- Mevlevî

“Abonesi”

Konya için kırk taşra için posta icraatıyla elli gruştur ilânat için ayrıca pazarlık olunur.

Altı aylık abonesi yoktur.

İhtar- Neşr idilmeyen âsâr ve evrâk iade olunmaz.

-(Meşrutîyyet vatanın âlem-i İslâmiyet ve insaniyetin menafına muvafık âsâra sahifelerimiz açıktır. Şimdilik Salı günleri neşr olunur) nüshası (10) paradır -(Siyasî ilmi edebî Osmanlı gazetesidir)- nüshası (10) paradır

Mukaddime

Millet-i necibe-i Osmaniye hayli zamandır istibdadın zulmet-i tahamül-fersası altında uyuşuk ve güneşden mahrum birağılmış bir gül destesi gibi buruşuk bir halde kalmış idi.

Lehü elhamdü ve'l-mine âf-tâb âlem-tâb hürriyet Selânik meşrukundan daha doğrusu eltâf-ı sübhaniyye muttalinden cilve teması zuhur olmasıyla zerre zerre mülk-i Osmanîde rûşinâsı fevc fevc efrâd-ı milletde şâd-mânî anı ve ta kühhânî olarak bedîdâr ve ancak bir hayat cavidanı demek tavsîfine sezâ-vâr olan o şâd-mânî neticesinde herkese bir hiss-i vatanperveri aşikâr oldu.

Ebnâ-yi cinsine hidmet esasen vacibe-i zimmet-i beşeriyet bulunduğunu zaife-i irfanı olan her Osmanlı artık mevânî zail olduğunu görür görmez ve sa'y-i mikdarı ifa-yi hidmete şeteyân oldu- oldu da edebe âmûz millet-i hâdim menâfi-i mülk ve devlet-i tercüman efkâr-ı ümit ve lisan beyân-ı siyaset demek olan gazete neşrine koyuldu.

Bu acz dahi beşaasizliğime bakmayarak zerrenin hûrşide intisabı kabilinden feyz-i sema-yi hakikât “Muhammed Celaledin”-i Rûmî kuds-i ser es-Samî Efendimiz hazretlerinin himmet-i ruhaniyelerinden iktibas envâr-ı feyz emniyye-i derûb-şanesiyle merkez daire-i Mevlevî ve müşerref âf-tâb müttevi olan Konya'da Şems namında bir gazete neşrine müsâraat eyledim.

Tarih-i mukaddese atf-ı nazar im'ân eyleyenlerce malûmdur ki hazret-i Ebu'l Beşer aleyh-is-selâmın dünyaya hebûtıyla âlem-i mesken nev'i ben-i âdem şeklini aldıktan sonra tekâsür-i efsâl tağbir-i ahvâle yâdı ve git gide ekser-i nâs bağı ve dağı olmuş idi.

Nihayet hazret-i Neciyallahi aleyh-is-salam cihan-ı teşrif ve tarik hakkı senin ve kabre erase ve tarif itmiş ise de halkın mütehallik olduğu tuğyan bais feveran-ı tûfân olarak o Peygamber-i Âlişan ihdas ve a'mâline men kabl-el-rahman memur bulunduğu sefineyi inşa tabi' fermanı olan yetmiş şu kadar kimseyi receb-i şerifin yirmi yedinci günü irkâb ile o tûfân-ı dehşet nûma üzerinde seyr ü seferden sonra işte bu gün yani muharremü'l-haramın onuncu günü cebel-i Cûdîye lenger-endaz istivâ-i vesselam olmuşlar idi.

Gazetemizin bedhah-ı intişârı dahi milletin tûfân-ı istibdaddan sahl-i selamet hürriyete vasıl olduğu sal-ı necâta mâlik birinci aşır-i Muharremde başlıyor.

Şimdilik haftada bir çıkarılacak olan şu gazetemizin mündericâtı: Haftalık tarihçe veyahud zide-i havadis-i dâhiliye ve harîcîye ile saderatü'l-arab sathatü'l-acem edebiyat ile şathiyyâtından ibaret olacağından bunların hataları erbâb-ı danîş tarafından latif ve rikkatle bildirilmesi rica ve temenni olunur.

Ve min-Allahi't-Tevfik Abbas

(Şems)

Gazetemizin nam-ı şa'ş'a-dâriyla mütenâsib mübâhis derci tabii bulunduğundan güneş ay yıldız bulut gibi icram-ı ulviyeden kar yağmur dolu gibi ahvâl-i semaniyeden ve yine Şems'in ikaza-i hayat-bahşâsıyla mahal-i feşu ve nümâ olan kerre-i arzın sebat ve işcar ve maâdin ve dolayısıyla ziraat ve felâhat ve sanâatden erbâb-ı malûmat ve eshâb-ı kalemin şimdilik güneşden zerre olarak Şems'den bahse başlıyoruz.

Hukema-yi hükümet ameliye-i Şems'in kuvve-i cazibe ve hararetin şiddetli bahsinde şöyle beyân ediyorlar ki Şems cürümünün meşhur olan sair siyarat cürmlerinden büyük bulunmasına nazaran kuvve-i cazibesinin şiddeti dahi diğerlerinden ziyadedir ve siyaratde ihtilalat denilen keyfiyetin husûle gelmesi ve kuvve-i cazibesinin kezâlik kamere dahi tesiriyle merak-ı hareket intikaliyesinde ihtilâlât olması ancak Şems'in kuvve-i cazibesinin şiddetinden olma bir şeydir.

Bundan başka med ve cezir denilen âsâr dahi Şems ve kamerin kuvve-i cazibeleri birlikde olarak kerre-i arza olan tesirlerinden hâsıl olduğunu beyân itdikleri misillû hararet Şems sebebiyle arzı ihâta iden heva-yı tesmiyenin keşafet ve lakdali sebameli rüzgârlarla fırtınaların zuhur ve husûlü mâyiâtın tebahhuru bulutların tahsili nebatatın şu nûması kabilinden arz üzerinde görülen

Ek: 2 Şems gazetesinin birinci sayısının birinci sayfasının transkripsiyonu

رومى سه نوسرد (۲) ۱۷ مه ۱۳۲۷ سال ۲۷ كانون ماى ۱۳۲۴ - ۹ شوال ۱۳۰۹

محل اداره مى

قوتيهده حكومت جوارنده دائره
مخصوصه در

غزنيه متعلق بالجله عيرات مديرانده
كوندرلليدر

صاحب امتياز وسر محرري يوزغادي
عباس المولوي

-(مشروطيته وطنك عالم اسلاميت وانسانيتك منافقه موافق آثاره تحفيديز آجقدر
نسخهسي (۱۰) ياره در

شمس در خارج اگرچه هست فرد
ميوان هم مثل اوتصور ير كرد

شمس در خارج اگرچه هست فرد
ميوان هم مثل اوتصور ير كرد

اخعار - نشر ايدامين آثار
واوراق اعاده اولغاز .

شمس در خارج اگرچه هست فرد
ميوان هم مثل اوتصور ير كرد

شمس

قوتيهده ايكون قري بشيره ايكون
پوسته احريشه الهى عروشهده .
اعلامت ايكون آروجه ، يوزغادي
اولغور .

الهي آياتي ايكونه سي يوتقدر

سوزلريني كوزله آكلابوب دكليدر امامته
نمازي اوزادوب جاعق شغير ايتامليدر
احقاي حقه دقت ايتليدر . حيله اوزرينه
اولدني اكلاشده قيه مصاحفه به رغبت
ايدن دشمن ردايتامليدر عهديته وقا ايدوب
زندها ناحق بره قان دوكليدر زيرا
قان دوكل بيوك كناه ذوال دولته مانيت
بيكواهدر .

(شمس)

تير اعظم ديتلان آفتاب جهانتيك نشر
ايلهكي شاعات شدتلي اولدقتدن كرك
آلت ايله وكرك آلتسز اولدق قسره
باقلدني كي براق هواده كونه كوزله
باقلمق قابل اولدني حيله عتدنده معلومدر .
اهل هيئت طرفدن كوش رسد ايدله چكي
زمان شدتلي رسد دور بينلرينك اوكنه
قيو رنگلي جاملر وشيع اولتدق سلع
شمسده قرده اولدني مثللو بهض عطارنده
سياه وغير منظم ومختلف جسامنده
برطاق نغمه لرك بولندي كورلش و بولره
« شائيه شمس » باخود شمس لكه لري
تسميه اولتددر كه سنه هجريه شمسبه لك
۹۸۹ تاريخلرينه طوغري « زمان طريسيوس »
ويوكا معاصر اولان « غاليله » طرفلرلنك
ايشدا اولدق مذكور الكركلر كشف
اولدني كتب هيتنده سلطوندر .

سطح شمسده كوريلان انگلر بالذات

ندامت مدحوظ اولان يرلره عاجلانه
حركت بادي نداندر اموره عدله مربوط
وخلفه متوسط واقع اولاني اختصار
ايتليدر كه يتون رعايتون اولسون چونكه
خواصك متوني قائمده سرزدر ناسك
سراريني آراشدروب كشيغي اغباد
ايدنلره يقين اولسامليدر زيرا اهاليده اوله
عيوب واردد كه سيزي مشكلدر فائيك
ايسه حاكي ايليدر .

قور قاتلره مشورت ايتامليدر كه
شفق قاب كتير طمعكارلره مذاكره
اولسامليدر كه ظلمي داعي اولور خيرخواهله
بدخواهي برطوعامليدر كه ابولره قور
ويور پرامزلي حصارلندبر خلقك كال
توجهي احسان ، لطيف واوزلرله كه
بار مشفق رنج ونحيف ايله اولور .

بمالك اصلاحي موجب خصوصتي
تعيين واجراده اهليه مباحثه ومكالمه ايتامليدر
هرنصف مأمورلر احوال ممدوحه لري
ذكر ايدرك ملايمانه حركته خاطرلري
اله ايتليدر امور مشكله تصادف اولدقده
صدقه ، حلال مشكلات اولان تكري
تمالي به ، رسوله مراجعت ايتليدر زياره
دوشونوب هرمانده كننه وارمليدر .
ارتكادن استغنا حاصل اولور درجهده
مأمورله معاش ، تعيين وبرمليدر بدمعرب
مستقيم آدملره حاللريني قنيتش ايدوب
صادقلريني ايفا خائولريني ، ملته الفا ايتامليدر
كاه ويكاه مواجره ده عمومي مجلسلر
تشكيل ايدوب بلاغلق هر كسك

غزنيه منك شمسبه حكومت جوارنده
بالله اوغلي ملازمهسي ايتاندرور .

تبريكته نائل اولان رفقا وقارين كرامه
عرض تشكر ، وقسز كلان بهض اوراك
بو هفته دوج ايدله مديكند بيسان اعتذار
اولور .

جناب علي كرم الله وجهه افتد من طرفدن
مصره والي كمين اولان مالك بن حربه
حكمت حكومت ميمن ارسال واعطايوريلان
امرنامه جدرانك .

— خلاصه ترجمي —

يامالك ! شريعت مقدسه احكامي اجراء
مبادرت ، هواي نفسدن - مبادعت
ايتامليدر صلح اسلامك انصالي مدح
قدح اولدور سكه احوالك اوله اولور
خلق آره منده حسن صيت قرائنه شيرت
ايتليدر .

اوراده كي رعا يا ايدن قرداشكدر با
دنيا يولداشكدر هرايكسك صباي وجيهه
ذمت اسلاميدير .

احالي بهض برسيدن يا قصد باخطا
برجرم ايدو بيلور اول خالده عفو
احسان لايقدر . سخي والي ايدن
مالي اولان تكري تمايك غضبندن
قاجنليدر چونكه آنك مرحمتدن ،
عقوبتدن مستقي بوقدر عفو ده عفو شده

ŞEMS

Birinci sene (Numro 2) 17 Muharrem 1327 Salı 27 Kanun-ı Sâni 1323 9 Şubat 1909

Mahal idaresi

Konya'da Hükümet civarında daire-i mahsusadır

Gazeteye müteallik bi'l-cümle muharrerat müdir namına gönderilmiştir

Sahib imtiyaz ve ser muharriri Yozgadî Abbasü'l-Mevlevî

“Abonesi”

Konya için kırk taşra için posta icratıyla elli gruştur. İlânat için ayrıca pazarlık olunur.

Altı aylık abonesi yoktur.

İhtarı neşr idilemeyen âsâr ve evrâk iade olunmaz.

(Meşrutiyete vatanın âlem-i İslâmiyet ve insaniyetin menafına muvafık âsâra sahi-felerimiz açıkdır şimdilik Salı günleri neşr olunur) Nüshası (10) paradır (Siyasî ilmî edebî Osmanlı gazetesidir) nüshası (10) paradır

Gazetemizin şubesi hükümet civarında bil'ala oğlu mağazası insalındadır.

Tebrikatına nail olunan rüfeka ve kariîn kirama arz teşekkür, vakitsiz gelen bazı evrâkın bu hafta derc idilemediğinden beyân-ı inzar olunur.

Cenab-ı Âli kerimü'l-Allah veche efendimiz tarafından Mısırâ vali tayin olunan Malik Bin Harte? hükümet hükümeti tayin irsal ve ita buyrulan emir name-i haydar-ânenin.

-Hülâsa-i Tercümesi-

Ya malik! Şeriat-i mukaddese ahkâmını icraya mübaderet hevâ-yı nefisden –mübâadet eylemelidir nasıl ki eslâfının ifâli medh kuddeh olunuyor senin de ahvâlin öyle olur halk arasında hüsn-i seyyit kazanmağa gayret itmelidir.

Oradaki reaya ya din kardeşindir ya dünya yoldaşındır her ikisinin sebatı vecibe-i zimmet-i İslâmiyettir.

Ahali bazen bir sebebden ya kasden ya hatanen bir cürm idebilir ol halde afv-ı ihsan lâyıkdır. Setre-i vali idenden Âli olan tekerrü-i teâlînin gazabından kaçınmalıdır çünkü onun merhametinden ukubetinden müsteğni yoktur afvda ukubetden müsteğni nedamet mülâhhez olan yerlerde acilâne hareket yâdı nedamettir umurda adale-i merbut ve halka mutavassıt ve infa olanı ihtiyar itmelidir ki bütün reayâ memnun olsun çünkü havasın memnuniyeti

faidesizdir namın serairini araştırdı keşfini i'tiyâd idenlere yakın olmamalıdır zira ahalide öyle ayıb vardır ki müyesserî müşekkeldir gaibin ise hâkemi Allahdır.

Korkaklarla meşveret itmemelidir ki zaaf kalıb getirir tamakârlarla müzâkere olunmalıdır ki zammı dai olur hayır-hahla bedhâhı bir tutmamalıdır ki evlere fütur verir yaramazları cesaretlendirir halkın kemal-i teveccühü ihsan taltif ve üzerlerinde ki yar müşketi ref' ve tahtif ile olur.

Memaliğin ıslahını mucib-i hususatı tayin ve icrada ehliyle mübahese ve mükâleme eylemelidir. Her sınıf memurların ahvâl-i memduhalarını zikr iderek mülayimane hareketle hatırlarını ele almalıdır umur-ı müşküleye tesadüf olundukda sadkla, helâl müşkilât olan tekerrü teâlîye, resulüne müracaat itmelidir ziyade düşünüb her maddenin kethine varmalıdır. İrtikab iden istifane hâsıl olur derecede memurlara maaş, tayin vermelidir badehu mücerreb müstakim adamlarla hâllerini teftiş idib sadıklarının ifa şaitlerini müzelinle ilka eylemelidir gâh ve bigah mevachede umumu mücellesler teşkil idib bilâ tefrik herkesin sözlerini güzelce anlayıp dinlemelidir emametde semazi uzadıb cemaati tenfir itmemelidir ahkaf hakka dikkat itmelidir hile üzerine olduğu anlaşılmadıkça mesahaya râğbet iden düşmanı red itmemelidir. Ahdına vefa idib zenharı nâ-hakk yere kan dökmemelidir zira kan dökmek büyük günah zeval doluna bais bigü addır.

(Şems)

Seyr-i azam denilen âf-tâb cehannabın neşr eylediği şiaat şiddetli olduğundan gerek alet ile ve gerek aletsiz olarak kamere bakılmadığı gibi bırak havada gökte gözle bakılmak kabil olmadığı cümle indinde malumdur ehl-i hey'et tarafından güneş ressed idileceği zaman şiddetli resd devr beyinlerinin önüne koyu renkli camlar vaz' olunarak Sath-ı Şems'de kamerde olduğu misillû bazı mahallerinde siyah ve gayr-i muntazam ve muhtelif cesametde bir takım tekalelerin bulunduğu görülmüş ve bunlara “şa tiye-i şems” yahud şemsin lekeleri tesmiye olunmasıdır ki sene-i mecrebe-i şemsiyenin 989 tarihlerine doğru “Zan-ı gayr-ı Metyus?” ve buna masur olan “Galile” taraflarından en ibtida olarak mezkûr lekelerin keşf olduğu ketb-i hey'etinde mesturdur.

Ek 4: Şems gazetesinin ikinci sayısının birinci sayfasının transkripsiyonu

رسمی سه نوسه (۱۲) ۹ دین الاخر ۱۳۲۷ پنجشنبه ۱۶ نيسان ۱۳۲۵ - ۲۹ نيسان ۱۹۰۹

(مدير اداره : حاجي هادي)
(سرخواري مدين الدين خان)
(آيونسي)

(قونيه ايچون قرق طشيره ايچون)
(پوسته اجرتيله الي غروشنر)
(اعلانات ايچون آيرونجه بازارقي)
(اولور)

(اتق آلاق ايونسي يوقدر)

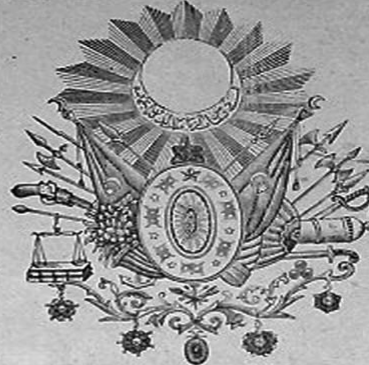
شېمس

۱۳۲۷
قونيه

(صاحب امتيازى : مدير مسؤلى)
(يوز غادي عباس المولى)
(محل اداره سي)
(قونيه ده حكومت حوزنده)
(دائره مخصوصه در)

(غزتيه متعلق بالجله محردات)
(مدير نامه كوئدر مللير)

مدير اولدى ترصيع ايلدم جوهرله تاريخين
محمدخان خامس زيور اوردنك عدل اولدى

باشاسون اتحاد وترقى جيتق ايله اردو

محمدالله شريفاب اولدى تخت وتاج عثمانى
بوملت اتحاد ايتدى هنوز ساملاى بولدى

باشاسون سلطان محمدخان خامس حضرتهلى

حریت ، مساوات ، اخوت

بوندن سكره عبدالجيد آرتق ماشيده ياشين
اولدىنى قنلقره توبه ايدمىچى ، چركاك
عيق شاعت ووجاعندن اطهر ايدمىچى ، هيج
اولمازسه روز محشرده حضورب المالىته تائب
مستغفر برحاله دجيفه جنى برده مطيعتمه مكنوز
اولان ملت وردالت سائق سيله بر طرفدن
مشروطيت پروانه تبصير ايدر . ديكر طرفدن
ال آلتندن كزلى كزلى تشينانده بوئو ورايدى .
وحشيانه برادرؤيه مغلوب اوله رق عظيم
قداكارلقر اختياريله نايبت مارتك اونوز برنده
معلوم اولان اختلالى ميدانه كيتردى ،
ملتك طريق مشروطيتده خطوه اندازترقى
اولمىسى ايچون اوكنه كرمك ايستدېكى
زنجيراهانت لياغنه طولاشدى . عاقبت كندى
اليه قازدى قيوه ينه كندى دوشدى .

اوطن ايدى يوردى كه يادىنى ملتندن كيمسه نك
خبرى يوقدى فقط كيفيت اوليدى كندى . اتحاد
وترقى جيتت محترمسى هرئى وقيله خبر
آلش ووطن معززك دستى امان استباددن

آلدى اودر جمده كه بر زمانلر مرمردهدى
بالقرك اتق يئز بر ساله كندى .

ييلدز سراى ملت احتواى برساخانه
شكلكه كيردى . قن دوكنكده حاجولر ،
چنكوزلر ، تيمورلى فرسخ فرسخ كچلى .
امهات كتب دينيه دن برچوقلرى احراق
اولمىرق دين مينه نمرشدن سيله چيكلمدى .
ايشه بو قدر مظالمه قارشو عدالت اليزه منتظر
ايدى . تميز اوئنده غيرتانه ظهورم كندى .
بتون موجوديتلر تهاكميه قوئان ادياب
جيتك متبادى مساعيسيله تشكىل ايدن اتحاد
وترقى جيتت محترمسى ايله شائى اردو برج
استبدادى يقهرى برينه حصن مئين مشروطيت
نياد ايدى .

اعلان مشروطيتده ملت عثمانيه بحق نجات
فطريه قى اراز ايدى شجره استبدادى كو كندن
قوياروب آتق اندمايكن — بئز حق اشغال
ايدىكى مقام مقدسه برحمت محدودسه اولقى
اوزره — طوقوعدى

{ ظالمه بركون ديدى رقدوت مولى }
{ تالله لقد آتراك الله عينا }

آه ! شواونوز اوچسده نبرى ملت عثمانيه
لك كچيردىكى قنلاكلر عجب قابل تصوير
وقصور ميدر ؟

قى الحقيقه عبدالجيد نايبتك شهيد ظلم واعتساف
جيتك كان سلطان مرادخان خامس حضرتهلى نردن
مقام خلافتى انواع حيل ووسائل استعماليله
غصب ايدىكى تاريخدن تموز اونته قدر كچن
نؤمانه برده قمع ارساع نظر ايدم :

تاريخ انسانيت قائل خطوطله بازيله جق اولان
بواونوز اوچسده حكمدار خونخوارك
تعقيب ايدىكى سياست مستبدانه نتيجهسى
اوله رق ايدى لك خالق ، بالمدق مقام قلدى ،
نچه خاغانلر سوندورلدى . برچوق عاقلر
باباسز ، آلاسز ، اولادسز بوشان ايدلدى .
وطن هنرى قورتلماق اوزره اورته آيلان
چيت پروان ، حبس وئق ايدلدى ، دكوزلر

Ek 5: Şems gazetesinin on ikinci sayısının birinci sayfası. Bu sayı özel sayı olarak değerlendirilmiştir ki nedeni Beşinci Mehmet Han'ın tahta çıkışının kutlanmasıdır. Şems başlığının hemen altında Beşinci Mehmet Han'ın armasının yer aldığı görülmektedir.

ŞEMS

Birinci sene numro (12) 9 Rebiü'l-ahir 1327 Penşenbe 16 Nisan 1325 29 Nisan 1909

Sayfa 1

(Sahib İmtiyazı müdir müellif Yozgadı Abbas El Mevlevi)

(Mahal idaresi)

(Konya'da Hükümet civarında daire-i mahsusadır)

Gazeteye müteallik bi'l-cümle muharrerat müdir namına gönderilmiştir.

(Müdür idare: Hacı Hadi)

(Ser tahriri mabedin Mümtaz)

“Abonesi”

Konya için kırk taşra için posta icratıyla elli gruşdur. İlânat için ayruca pazarlık olunur.

Altı aylık abonesi yokdur.

Behmetü'l-Allah şerkıyab oldu taht-ı ve tac-ı Osmanı bu millet ittihad itdi henüz Sultanını buldu.

Yaşasun Sultan Mehmed Han Hamis hazretleri

Müyesser oldu tersi' eyledim cevherle tarihten Mehmed Han Hamis Zebur averinin adl oldu. Yaşasun ittihad ve terakki cemiyeti ile ordu.

{Zalimlere bir gün deydire kudret-i mevlâ}

{Taallahulkad âsârın Allah aleyna}

Ah! Şu otuz üç seneden beri millet-i Osmaniye'nin geçirdiği felâketler acaba kabil-i tasvir ve tasavvur mudur?

Fi-l-hakika Abdulhamid Saninin şehid zulm ü itisaf cennetimgan Sultan Murad Han Hamis hazretlerinden makam-ı hilafını enva'i hayl ve dasais istimmaliyle gasb eylediği tarihten temmuz onune kadar geçen zamana bir defa erca'i nazar idelim:

Tarih-i insaniyete katli hududla yazılacak olan bu otuz üç senede hükümdar hûn-hâranın takib eylediği siyaset-i müstebdane neticesi olarak idilmedik fenalık, yapılmadık mezalim kalmadı, nice hanmanlar söndürüldüğü birçok aileler babasız, anasız, evladsız perişan idildi. Vatan-ı azizi kurtarmak üzere ortaya atılan hamiyetperveran habs ü nefi idilmedi, denizlere atıldı o derecedeki bir zamanlar Marmara'daki balıkların eti yenmez bir hale geldi.

Yıldız sarayı mülanet ihtivası bir sahana şekline girdi. Kan dökmekde haccacılar, Cengizler, Timurlar fersh fersh geçildi. Emhat kesb-i diniyeden birçokları ihrak olunarak din mabeyne taarruzdan bile çekilmedi işte bu kadar mezalime karşı adalet elhiya muntazır idi. Temmuz onunda gayretü'l-Allah zuhura geldi. Bütün mevcudiyetlerini tehlikeye koyan erbâb-ı hamiyetin mütemadi mesaiyesiyle teşekkül iden ittihad ve terakki cemiyet-i muhteremesi ile şanlı ordu berc-i istibdadı yıkarak yerine hasn-ı metin meşrutiyeti bünyad eyledi.

İlân-ı meşrutiyetde millet-i Osmaniye bi hakk-ı necabet katriyesini ibraz eyledi şecere-i istibdadı göğünden koparub atmak elinde iken – bağır hak işgal eylediği makam-ı mukaddese bir hürmet-i mahsusa olmak üzere – dokunmadı.

Bundan sonra Abdulhamid artık mazide yapmış olduğu fenâlıklara sube edeceği, çirkab amik şetaab ve fecaatden tathir iderek hiç olmazsa rûz-ı mahşerde huzur-ı bi'l-âlemine saib müsteğfir bir hâlde çıkacağı yerde tabiatde meknuz olan mülanet ve redanet-i saikesiyle bir taraftan meşrutiyetperverane tebsis ider, diğer taraftan el altından gizli gizli teşebbüsatta bulunur idi. Vahşiyâne bir arzuya mağlub olarak azim fedakârlıklar ihtiyarıyla nihayet martın otuz birinde malum olan ihtilâli meydana getirdi.

Milletin tarik meşrutiyetde hat ve endaz terakki olmaması için önüne girmek istediği zincir ihanet ayağına dolaşdı. Akıbet kendi eliyle kazdığı kuyuya yine kendi düşdü.

O zan ediyordu ki yaptığı mülanetden kimsenin haberi yokdu fakat keyfiyet öyle değildi. İttihad ve terakki cemiyet-i muhteremesi her şey vaktiyle haber almış ve vatan muazzezın dest bi aman istibdaddan

Ek 6: Şems gazetesinin on ikinci sayısının birinci sayfasının transkripsiyonu